

Retningslinjer

Håndbok for politisk ledelse

Januar 2017

Forord

Formålet med håndboken er å gi en samlet oversikt over arbeidsvilkårene for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere.

Håndboken utfyller og supplerer reglement om arbeidsvilkår for departementenes politiske ledelse fastsatt ved kongelig resolusjon 28. mars 2003, sist endret ved beslutning av Statsministerens kontor september 2016.

Reglementet er fastsatt som en oppfølging av forslaget fra det såkalte Politikerutvalget i NOU 2000:11 om arbeidsvilkårene for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere.

Håndboken finnes tilgjengelig i elektronisk form på Statsministerens kontors hjemmeside www.regjeringen.no/hpl. Håndboken kan også lastes ned i EPUB-format til nettbrett og mobile enheter.

Den elektroniske versjonen av håndboken vil bli løpende oppdatert.

Håndboken utarbeides ved Statsministerens kontor.

Statsministerens kontor

Anne Nafstad Lyftingsmo

Regjeringsråd

Forord	1
1 Reglement om arbeidsvilkår for departementenes politiske ledelse	7
§ 1. Virkeområde.....	7
§ 2. Henvisning til lov og instruks mv. som omfatter politiske ledelse	7
§ 3. Arbeidsmiljøloven, statsansatteloven og ferieloven	7
§ 4. Om statens tariffavtaler	7
§ 5. Årsgodtgjørelse (lønn)	7
§ 6. Ferierettigheter	8
§ 7. Fravær på grunn av sykdom	8
§ 8. Permisjoner mv.	8
§ 9. Dekning av utgifter til barnetilsyn	9
§ 10. Bolig-, hjemreise- og besøksordning	10
§ 11. Tjenestereiser	10
§ 12. Naturalytelser	11
§ 13. Gaver og honorarer.....	11
§ 14. Pensjon	11
§ 15. Ytelser ved dødsfall og yrkesskade	11
§ 16. Adgang til å inneha bistillinger, bierverv, styreverv eller andre lønnede oppdrag	12
§ 17. Avskjed og fratredelse.....	12
§ 18. Fratredelsesyttelse	12
§ 19. Karantene	12
§ 20. Ikrafttredelse og endringer	12
2 Rettsstilling for politisk ledelse	13
2.1 Innledning	13
2.2 Kort om regjeringsmedlemmenes stilling	13
2.3 Kort om statssekretærenes stilling	14
2.4 Kort om politiske rådgiveres stilling.....	15
2.5 Om forholdet mellom statsråden og departementsråden.....	15
2.5.1 Statsrådets ansvar	15
2.5.2 Delegering av statsrådets myndighet.....	15
2.5.3 Departementsrådets rolle	16
2.5.4 Om samarbeidet mellom statsråd og departementsråd.....	17

2.6	Instrukser, reglementer mv.	17
3	Utnevning, tilsetning og permisjon for å tiltre stilling i politisk ledelse	18
3.1	Tiltredelse	18
3.2	Permisjon for å tiltre politisk stilling	18
3.3	Stortingsrepresentanter	19
3.4	Sikkerhetsklarering og taushetsklæring	19
3.5	Adgangskort til regjeringskontorene.....	19
3.6	Fravær og tilgjengelighet	19
4	Årsgodtgjørelse (lønn).....	20
4.1	Regjeringsmedlemmene.....	20
4.2	Statssekretærene og politiske rådgivere.....	20
4.3	Anvisning, utbetaling	20
5	Bolig-, hjemreise- og besøksordning.....	21
5.1	Innledning	21
5.2	Pendlerbolig	21
5.2.1	Tildeling av pendlerbolig	21
5.2.2	Skattemessige konsekvenser	21
5.2.3	Inn- og utflytting	22
5.2.4	Utstyr i pendlerbolig.....	22
5.2.5	Renhold	22
5.3	Dekning av utgifter til hjemreise	22
5.3.1	Hjemreise	22
5.3.2	Skattemessige konsekvenser	23
5.4	Besøksreiser for familie	23
5.5	Reiser til familiens bosted i utlandet.....	24
6	Dekning av utgifter på tjenestereiser	24
6.1	Tjenestereiser	24
6.1.1	Spesielt om innenlandsreiser	25
6.1.2	Spesielt om utenlandsreiser	25
6.2	Dekning av utgifter for ledsager på tjenestereise.....	25
6.2.1	Godkjenning av dekning av utgifter for ledsager på tjenestereiser.....	26
6.2.2	Utgifter som kan dekkes for ledsager på tjenestereiser	27

6.3	Om bonuspoeng	27
6.4	Bruk av leiefly og helikopter	27
6.5	Reiser til og fra arbeidsstedet.....	28
6.6	Bruk av drosje og regler om skatteplikt.....	29
7	Representasjon.....	30
7.1	Rang, invitasjoner og annen protokoll	30
7.2	Offisielle besøk til og fra utlandet.....	30
8	Diverse ytelser	31
8.1	Innledning	31
8.2	Dekning av utgifter til elektronisk kommunikasjon	31
8.2.1	Telefon	31
8.2.2	Internett	31
8.2.3	Særlige tilfeller	31
8.2.4	Skattemessige konsekvenser	31
8.3	Naturalytelser.....	32
8.3.1	Aviser	32
8.3.2	Dekning av TV-lisens.....	32
8.4	Klær.....	32
8.5	Boliglån i Statens pensjonskasse	32
8.6	Erstatning for tap av private eiendeler	32
8.7	Mat ved merarbeid	33
8.7.1	Skattemessige konsekvenser	33
8.8	Legetjenester	33
8.9	Opplæring/kompetanseheving	33
9	Regjeringens biltjeneste.....	33
10	Ferierettigheter, feriegodtgjørelse og avspasering	34
10.1	Ferie.....	34
10.1.1	Feriepenger ved fratredelse	34
10.1.2	Ferie for vikarer i politisk ledelse	34
10.2	Avspasering.....	34
10.3	Stedfortreder ved ferie og avspasering.....	35
11	Fravær ved sykdom og permisjoner	35

11.1	Innledning.....	35
11.2	Fravær ved egen sykdom.....	35
11.2.1	Fratredelse i en sykdomsperiode	35
11.2.2	Sykdom i en fratredelsesytelsesperiode	36
11.2.3	Vikar ved sykdom	36
11.3	Fravær på grunn av barns eller barnepassers sykdom.....	36
11.4	Foreldrepermisjon ved fødsel og adopsjon	36
11.4.1	Foreldrepermisjon	36
11.4.2	Fratredelse i permisjonstid	37
11.5	Ammepermisjon	37
11.6	Velferdspermisjon	37
11.7	Permisjon for å avtjene sivil og militær verneplikt	37
11.8	Utdanningspermisjon	38
11.9	Seniorpolitiske tiltak	38
12	Dekning av utgifter til barnetilsyn.....	38
12.1	Barnetilsyn på tjenestereiser.....	38
12.2	Barnevakt	39
13	Ytelser ved dødsfall og yrkesskade.....	39
13.1	Gruppelivsordning.....	39
13.1.1	For politikere som er valgte stortingsrepresentanter	39
13.1.2	Innberetning og skatteplikt.....	39
13.2	Yrkesskedeforsikring	39
13.3	Avgjørelsesmyndighet.....	39
14	Gaver, honorarer, bistillinger og verv	40
14.1	Gaver	40
14.2	Honorarer	41
14.3	Deltakelse i styrer og råd mv.....	41
14.3.1	Verv i kommuner og fylkeskommuner	41
14.3.2	Medlem i styrer og råd i bedrifter eller institusjoner	41
14.4	Adgang til å være meddommer	42
14.5	Etiske retningslinjer.....	42
14.6	Habilitet.....	42

14.6.1	Inhabilitetsgrunner	42
14.6.2	Behandling av habilitetsspørsmål.....	43
15	Registrering av verv og økonomiske interesser	44
15.1	Stortingets register.....	44
15.2	Kjøp og salg av aksjer mv.	44
15.3	Retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter	45
16	Fratredelsesytelse og godtgjørelse ved karantene	46
16.1	Oversikt over reglene om fratredelsesytelse og godtgjørelse ved karantene	46
16.2	Fratredelsesytelse	46
16.2.1	Delegering av avgjørelsesmyndighet om fratredelsesytelse	46
16.2.2	Nærmere retningslinjer om fratredelsesytelse.....	47
16.2.3	Plikt til å gi opplysninger	48
16.3	Overgang til andre stillinger – karantene og saksforbud.....	48
16.3.1	Godtgjørelse ved karantene	49
16.4	Tilskudd til avtroppende statsministere.....	49
17	Pensjon	49
17.1	Pensjonsrettigheter	49
17.1.1	Regjeringsmedlemmene	50
17.1.2	Statssekretærer og politiske rådgivere.....	50
17.2	Overføringsavtalen	51
17.3	Avtalefestet pensjon (AFP) og førtidspensjon	51
17.4	Pensjonsinnskudd og utbetaling	51
17.5	Nærmere informasjon og spørsmål om pensjon.....	51

1 Reglement om arbeidsvilkår for departementenes politiske ledelse

§ 1. Virkeområde

Dette reglementet omfatter departementenes politiske ledelse, dvs. regjeringens medlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere.

§ 2. Henvisning til lov og instruks mv. som omfatter politiske ledelse

Foruten reglementet vil arbeidsvilkårene til departementenes politiske ledelse blant annet være avhengig av de til enhver tid gjeldende regler som følger av:

- Grunnloven
- Lovgivning
- Instruks for regjeringens medlemmer
- Reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling
- Håndbok for politisk ledelse

Ved tiltredelse skal politisk ledelse undertegne taushetserklæring.

§ 3. Arbeidsmiljøloven, statsansatteloven og ferieloven

Arbeidsmiljøloven, statsansatteloven og ferieloven gjelder ikke for departementenes politiske ledelse.

§ 4. Om statens tariffavtaler

Departementenes politiske ledelse omfattes ikke av hovedtariffavtalene eller av statens særavtaler, men disse gis tilsvarende anvendelse i den utstrekning de er nevnt særskilt nedenfor. Hvor regler i statens tariffavtaler får tilsvarende anvendelse, er det de til enhver tid gjeldende avtalene som gjelder. Når det vises til hovedtariffavtalene, siktes det til hovedtariffavtalene i staten.

Opphører en tariffavtale, vil departementenes politiske ledelse ikke lenger ha tilsvarende rettigheter.

§ 5. Årsgodtgjørelse (lønn)

For regjeringens medlemmer

Stortinget fastsetter den årlige godtgjørelsen for regjeringsmedlemmer. Årsgodtgjørelsen utbetales som lønn.

Politiske rådgivere og statssekretærer

Politiske rådgivere og statssekretærer får sin årsgodtgjørelse administrativt fastsatt av Statsministerens kontor. Årsgodtgjørelsen utbetales som lønn. Herfra trekkes pensjonsinnskudd til Statens pensjonskasse.

For politiske rådgivere og statssekretærer som etter søknad er fritatt fra medlemskap i Statens pensjonskasse, dekker Statsministerens kontor en del av politikerens private pensjonsordning tilsvarende arbeidsgiverandelen i den statlige ordningen.

Om utbetaling

Godtgjørelser utbetales samtidig med lønn for tilsatte i staten, for tiden den 12. hver måned. Det utbetales et likt beløp hver måned, uten ferielønnstillegg eller utbetaling av feriepenger.

Er det en måned utbetalt for mye godtgjørelse, kan det beløp som er utbetalt for mye trekkes fra ved senere utbetalinger.

§ 6. Ferierettigheter

Det gis normalt adgang til å avvikle det antall feriedager ferieloven eller statens tariffavtaler bestemmer.

Ved fratredelse utbetales et beløp tilsvarende feriepenger etter ferielovens/statens tariffavtalers bestemmelser. Dette gjelder ikke ved tilbakevending til verv som stortingsrepresentant.

§ 7. Fravær på grunn av sykdom

Ved sykdom gis full lønn tilsvarende hovedtariffavtalen § 18. Det er adgang til å benytte egenmelding ved fravær i inntil 8 dager pr. fraværstilfelle og til sammen i inntil 24 kalenderdager pr. 12-måneders periode. Fravær utover dette dokumenteres med sykemelding. Retten til lønn under sykdom opphører fra den dag stillingen fratres. Det kan gis fratredelsesytelse etter § 18 i reglement om arbeidsvilkår for departementenes politiske ledelse.

§ 8. Permisjoner mv.

Foreldrepermisjon ved fødsel og adopsjon

Medlemmer av politisk ledelse kan få foreldrepermisjon i forbindelse med fødsel og adopsjon i samsvar med arbeidsmiljøloven §§ 12-4 og 12-5.

Er vilkårene for foreldrepenger ved fødsel og adopsjon i folketrygdloven kapittel 14 oppfylt, gis lønn i samsvar med hovedtariffavtalen § 19. Dette gjelder selv om vedkommende politiker fratrer i perioden.

Rett til foreldrepenger fra Statsministerens kontor bortfaller hvis vedkommende mottar annen lønn, næringsinntekt eller lignende.

Fedre kan få rett til omsorgspermisjon ved fødsel i samsvar med arbeidsmiljøloven § 12-3 (1). Adoptivforeldre kan få rett til omsorgspermisjon i forbindelse med at omsorgen for barnet overtas i samsvar med arbeidsmiljøloven § 12-3 (2). Det gis full lønn under omsorgspermisjon i samsvar med hovedtariffavtalen § 19 nr. 3.

Det skal ikke gis fratredelsesyttelse i et tilfelle hvor det gis lønn under foreldre- og omsorgspermisjon. Dersom permisjonstiden utløper innenfor den perioden man ellers kunne tilstås fratredelsesyttelse, kan det ut fra en nærmere vurdering gis fratredelsesyttelse i denne perioden.

Velferdspermisjon

Når viktige velferdsgrunner foreligger, kan det tilstås velferdspermisjon med lønn i inntil to uker i kalenderåret, jf. hovedtariffavtalen § 22.

Fravær pga sykt barn

Permisjon med lønn for omsorg for sykt barn kan gis etter reglene i hovedtariffavtalen § 20.

Amming

Politikere som ammer sitt barn skal få lagt arbeidsforholdene til rette slik at dette kan gjennomføres.

Militær og sivil verneplikt

Regjeringsmedlemmer og statssekretærer er fritatt for avtjening av militær og sivil verneplikt både i krig og fred.

Politiske rådgivere som blir innkalt til repetisjonsøvelser og annen kortvarig tjeneste, gis normalt permisjon med lønn etter hovedtariffavtalen § 21.

Seniorpolitiske tiltak

Politikere kan fra det året de fyller 62 år få tjenestefri med lønn i tråd med hovedtariffavtalen punkt 5.6.1 a) Seniorpolitiske tiltak i staten fra 62 år.

§ 9. Dekning av utgifter til barnetilsyn

Barnetilsyn på tjenestereiser

Regjeringsmedlemmer kan på nødvendige tjenestereiser få dekket merutgifter til barnetilsyn på reisen, eventuelt reise- og oppholdsutgifter for barnepasser. Ekstraavgifter for barnet kan også dekkes. Ordningen gjelder inntil barnet fyller ett år. I særskilte tilfeller,

der det er lenger fravær eller andre spesielle forhold knyttet til omsorgen for barnet, kan det gjøres unntak inntil barnet fyller to år.

Ektefelle, samboer eller annen som deler den daglige omsorgen for barnet kan bare få dekket reise- og oppholdsutgifter i særlige tilfeller der det er viktig for eksempel for å opprettholde en ammeperiode. Tapt arbeidsinntekt for ledsager dekkes ikke.

Reglene gjelder tilsvarende for statssekretærer og politiske rådgivere som reiser i regjeringsmedlemmers sted. I særlige tilfeller gjelder regelen tilsvarende også for statssekretærer som reiser sammen med et regjeringsmedlem.

Barnevakt

Det kan utbetales et kronebeløp på inntil 2 000 kroner pr. år for dekning av barnevaktutgifter til en politiker som har ektefelle/samboer bosatt utenfor Oslo (mer enn 40 km) med barn under 10 år.

§ 10. Bolig-, hjemreise- og besøksordning

For departementenes politiske ledelse gjelder bolig-, hjemreise og besøksordning i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelser i Håndbok for politisk ledelse.

§ 11. Tjenestereiser

Ved tjenestereiser legges til grunn reglene i «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands», «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge» og «Særavtale om forsikrings- og erstatningsordninger for statsansatte på tjenestereise og ved stasjonering i utlandet».

Regjeringens medlemmer

Regjeringsmedlemmenes reiser regnes som tjenestereiser, med mindre de er av rent privat art og ikke har sammenheng med embetet.

For statsministeren dekkes utgifter til utenlandske partiarrangementer. For statsrådene dekkes utgifter til utenlandske partiarrangementer etter en konkret vurdering av det enkelte møtet. Det er en forutsetning for utgiftsdekning at statsrådene møter statsråder eller andre nøkkelpersoner, eller på annen måte ivaretar norske interesser på bred basis. Det bør også vurderes om partiarrangementet har temaer på dagsorden som kan knyttes til ansvarsområdet i Norge for vedkommende statsråd.

Statssekretærer og politiske rådgivere

For statssekretærer og politiske rådgivere regnes ikke reiser til landsmøter, valgmøter og andre rent partipolitiske møter som tjenestereiser, med mindre det skal behandles saker vedrørende eget departement, eller det samtidig utføres andre tjenstlige oppdrag i forbindelse med reisen.

I de tilfeller tjenstlige behov tilsier det, dekkes reiseutgifter for inntil to politiske medarbeidere som ledsager statsministeren. Slike utgifter dekkes også for medarbeidere som sendes som statsministerens observatører til politiske og faglige møter.

Reiseutgifter dekkes av departementet i de tilfeller der en statssekretær eller politisk rådgiver må tre inn for statsråden i et allerede planlagt partiarrangement, med mindre arrangementet er ledd i en valgkamp.

Dersom det er tvil om hele eller deler av en reise kan anses som tjenestereise, avgjøres saken av vedkommende regjeringsmedlem.

§ 12. Naturalytelser

Boliglån i Statens pensjonskasse gis etter de til enhver tid gjeldende regler for de som er medlem av Statens pensjonskasse.

Erstatning for tap av private eiendeler gis etter regler i kongelig resolusjon 10. juni 1983.

Utgifter til klær, aviser og ulike naturalytelser for øvrig, dekkes i samsvar med de til enhver tid gjeldende bestemmelsene i Håndbok for politisk ledelse.

§ 13. Gaver og honorarer

Statsansatteloven § 39 gjelder tilsvarende for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere.

Det kan ikke tas imot honorar for foredrag innenfor eget saks-/ansvarsområde. For foredrag, artikler mv. utenfor eget saks-/ansvarsområde kan det vurderes å ta imot honorar. Det kan uansett tas imot honorar for artikler der disse sedvanemessig honoreres.

§ 14. Pensjon

Regjeringsmedlemmenes pensjonsrett er regulert i lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer (stortings- og regjeringspensjonsloven) av 16. desember 2011 nr. 60.

Statssekretærer og politiske rådgivere er medlemmer av Statens pensjonskasse, med mindre de etter søknad fritas for medlemskap i henhold til lov om Statens pensjonskasse av 28. juli 1949 nr. 6 § 8.

Ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) gjelder ikke.

§ 15. Ytelser ved dødsfall og yrkesskade

Departementenes politiske ledelse har gruppelivsordning tilsvarende hovedtariffavtalen § 23.

Hovedtariffavtalen § 24 om ytelser ved yrkesskade gjelder tilsvarende for departementenes politiske ledelse.

§ 16. Adgang til å inneha bistillinger, bierverv, styreverv eller andre lønnede oppdrag

Regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere må ikke inneha bistillinger, bierverv, styreverv eller andre lønnede oppdrag som kan virke hemmende på deres ordinære arbeid, med mindre det foreligger særlig tillatelse. Statsministeren gir tillatelse for statsrådene, mens tillatelse for statssekretærer og politiske rådgivere gis av ansvarlig regjeringsmedlem.

§ 17. Avskjed og fratredelse

For regjeringsmedlemmer og statssekretærer gjelder Grunnloven § 22 første ledd.

Statssekretærer og politiske rådgivere fratrer alltid senest samtidig med regjeringsmedlemmet, jf. reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling.

§ 18. Fratredelsesytelse

Politisk ledelse har rett til fratredelsesytelse i henhold til det til en hver tid gjeldende stortingsvedtak.

§ 19. Karantene

For politisk ledelse gjelder bestemmelser om karantene i henhold til lov om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karantene-loven) av 19. juni 2015 nr. 70. En politiker som er i lagt karantene mottar godtgjørelse etter karantene-loven § 8.

§ 20. Ikrafttredelse og endringer

Reglementet trer i kraft straks.

Statsministerens kontor kan endre og utfylle reglementet.

2 Rettsstilling for politisk ledelse

2.1 Innledning

Enkelte bestemmelser om stillingen som regjeringsmedlem og statssekretær følger direkte av Grunnloven og regjeringsinstruksen (instruks for Regjeringen 23. mars 1909). Disse knytter seg blant annet til utnevning og arbeidsoppgaver, jf. nærmere under punkt 2.2 og 2.3. I tillegg er det gitt enkelte bestemmelser om arbeidsoppgaver og avgjørelsesmyndighet både for statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere i Reglementet for departementenes organisasjon og saksbehandling (fastsatt ved kgl. res. 23. januar 1981).

Når ikke annet fremgår, betyr politisk ledelse/politikere departementenes politiske ledelse (regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere).

Politisk ledelse faller i stor utstrekning utenfor det lov- og avtaleverket som gjelder for andre arbeidstakere i staten. For eksempel regnes de ikke som arbeidstakere i forhold til arbeidsmiljøloven, statsansatteloven og ferieloven. På den bakgrunn har det vært naturlig å regulere arbeidsvilkårene for departementspolitikere (regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere) i et eget reglement, fastsatt ved kgl. res. 28. mars 2003, jf. kapittel 1.

Reglementet gir politisk ledelse på mange områder tilsvarende rettigheter som statstilsatte i den perioden de innehar sine politiske verv.

Reglementet er utarbeidet med bakgrunn i NOU 2000:11 «Arbeidsvilkårene for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere».

Statsministerens kontor ivaretar arbeidsgiverinteresser for politisk ledelse i departementene. Kontoret utbetaler blant annet årsgodtgjørelse. Det foreligger ikke et tilsetningsforhold i ordinær forstand. Avhengig av den politiske situasjonen må en politiker være forberedt på å måtte gå på dagen. Ved fratredelse kan det tilstås fratredelsesytelse i en avgrenset periode, se nærmere kapittel 16 om fratredelsesytelse og karantene.

Statsministerens kontor treffer avgjørelser etter reglementet for politisk ledelse, med mindre avgjørelsesmyndigheten er delegert til fagdepartementene. Det er også Statsministerens kontor som fastsetter godtgjørelsen for statssekretærer og politiske rådgivere, se kapittel 4.

2.2 Kort om regjeringsmedlemmenes stilling

Kongen i statsråd utnevner ny regjering. Det vil si at Kongen, sammen med den sittende regjering, utnevner ny regjering. Kongen innvilger ikke en regjerings avskjedssøknad før en ny regjering samtidig kan utnevnes.

Regjeringen skal bestå av en statsminister og minst syv andre medlemmer, jf. Grunnloven § 12 første ledd.

Kongen i statsråd fordeler departementene mellom statsrådene etter forslag fra statsministeren, jf. Grunnloven § 12 annet ledd.

En statsråd er som regel også sjef for et departement. I utgangspunktet ligger alle fullmakter i et departement hos statsråden. Statsråden kan imidlertid delegere sin myndighet til andre i departementet.

Alle regjeringsmedlemmene skal, så fremt de ikke har lovlig forfall, møte i Statsråd. Kongen i statsråd er ikke vedtaksdyktig hvis ikke over halvparten av regjeringens medlemmer er til stede, jf. Grunnloven § 27.

Regjeringsmedlemmene innehar embetsstillinger og kan etter Grunnloven § 22 avskjediges eller selv søke om avskjed i nåde. De er valgbare til Stortinget, men kan ikke møte der så lenge de sitter i regjering, jf. Grunnloven § 62.

Heftet "Om statsråd" utgitt av Statsministerens kontor gir i kapittel 1 en mer utførlig orientering om prosedyren rundt oppnevning av ny regjering, arbeidsdeling, rang, stedfortreder mv.

2.3 Kort om statssekretærenes stilling

Statssekretærens stilling er regulert i Grunnloven § 14. Grunnloven bestemmer at statssekretæren skal bistå statsrådets medlemmer under utførelse av deres forretninger utenfor statsrådet, og at den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet han/hun er knyttet til, i den utstrekning vedkommende bestemmer.

Statssekretærer utnevnes i statsråd, innehar embetsstillinger og kan etter Grunnloven § 22 avskjediges eller selv søke om avskjed i nåde. Statssekretærene er valgbare til Stortinget, men kan på samme måte som statsrådene ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine embeter, jf. Grunnloven § 62.

Både ved regjeringsskifter og ved enkeltstående skifter i statssekretærembeter, fremmes kongelig resolusjon om utnevning av statssekretærer av Statsministerens kontor.

I reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling (kgl. res. 23. januar 1981) er det i § 3 bestemt følgende om statssekretærenes arbeids- og myndighetsområde:

"Statssekretæren er direkte underlagt departementssjefen og skal ha som oppgave å bistå denne med departementets ledelse.

Statssekretæren handler på vegne av departementssjefen i den utstrekning denne bestemmer. Statssekretæren fratrer senest sammen med departementssjefen."

Bestemmelsen må forstås slik at statssekretæren kan delegeres alle de fullmakter som statsråden har som departementssjef. Statssekretæren kan, i motsetning til regjeringsmedlemmene, ikke møte i Stortinget og delta i forhandlingene der, jf. Grunnloven § 74.

2.4 Kort om politiske rådgiveres stilling

Politisk rådgiver er en felles tittel for statsrådenes tidligere personlige sekretærer og personlige rådgivere. Endringen ble gjennomført fra 1. juli 1992.

Stillingen som politisk rådgiver er ikke regulert i Grunnloven, og stillingene er ikke embeter. Politiske rådgivere tilsettes av Statsministerens kontor.

Politiske rådgivere er valgbare til Stortinget, men kan på samme måte som regjeringsmedlemmene og statssekretærene ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger, jf. Grunnloven § 62.

I reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling (kgl. res. 23. januar 1981) § 5 er det bestemt følgende:

“Statsrådets personlige sekretær sorterer direkte under departementssjefen og skal være til disposisjon for denne personlig og utføre de oppgaver statsråden pålegger vedkommende. Den personlige sekretær fratrer senest sammen med departementssjefen.”

Det har vært lagt til grunn at de politiske rådgiverne ikke har selvstendig fullmakt til å handle på vegne av departementet eller å instruere embetsverket, men slik fullmakt kan statsråden gi på et saklig begrenset område.

2.5 Om forholdet mellom statsråden og departementsråden

2.5.1 Statsrådets ansvar

Grunnloven § 3 fastsetter at «Den utøvende makt er hos Kongen ...», som betyr Kongen i statsråd. All utøvende makt i Norge utgår således fra formelle beslutninger truffet av Kongen i statsråd, og må delegeres videre derfra. Grunnloven § 12 annet ledd sier «Kongen fordeler forretningene blant statsrådets medlemmer således som han finner det tjenlig».

Av dette følger at det konstitusjonelt er statsråden som formelt er leder for alle deler av et departements virksomhet, ikke bare politisk, men også administrativt. Det er også statsråden som står ansvarlig for alt som skjer i departementet, både overfor Stortinget og i praksis utad overfor media og allmennhet. Det konstitusjonelle og parlamentariske ansvaret følger av flere paragrafer i Grunnloven (bl.a. §§ 5, 15, 30 og 86).

I noen tilfeller har to statsråder et delt ansvar for et departementsområde. Det er da likevel slik at det bare vil være én statsråd som har det administrative ansvaret for departementet, herunder ansvaret for lønns- og driftsbudsjettet for hele departementet.

2.5.2 Delegering av statsrådets myndighet

Statsråden er formelt og konstitusjonelt øverste leder for departementet. Dette gjelder så vel politisk som administrativt. Samtidig er statsrådene valgt for å være politiske ledere. Det vil kunne variere ut fra deres bakgrunn, interesser, de politiske utfordringene og størrelsen på fagfeltene i departementene i hvilken grad statsråden kan forventes å fungere som en organisatorisk leder, ved siden av det politiske lederskapet. Og uavhengig av den enkelte statsråd, er det behov for kontinuerlig og profesjonell administrativ ledelse av departementet –

en administrativ ledelse som kan ivareta og garantere for faglighet, profesjonalitet og kontinuitet, gjennom skiftende politiske forhold.

Statsråden kan – og bør – derfor delegerer myndighet videre til embetsverket, og det skjer i betydelig omfang, som en naturlig del av forvaltningen. Delegasjon innebærer at den det blir delegert til, gis formell beslutningsmyndighet på statsrådets vegne. Delegert myndighet kan imidlertid alltid kalles tilbake. Selv om statsråden delegerer myndighet, har han eller hun uansett et ansvar for å følge med på hvordan myndigheten utøves, og står fortsatt ansvarlig overfor Stortinget og offentligheten. Det gjelder i prinsippet ikke bare politiske forhold, men også administrative og organisatoriske forhold i departementet og den i underliggende forvaltning.

Statsrådets myndighet delegeres normalt til departementsråden, som også har fullmakt til å delegerer myndigheten videre i embetsverket. Statsråden kan gi departementsråden fullmakt til selv å avgjøre bestemte saker eller saker av nærmere bestemt art. Likevel er det slik at viktige saker alltid skal forelegges for statsråden.

2.5.3 Departementsrådets rolle

Departementsråden er departementets høyeste faste embetsmann.

Formelt bistår departementsråden den til enhver tid sittende statsråd. Reelt fungerer departementsråden normalt både som statsrådets faglige rådgiver, som et bindeledd mellom politisk ledelse og embetsverk, og i det daglige som øverste administrative leder for departementet med underliggende etater.

Departementsråden har til hovedoppgave å avlaste og å være rådgiver for statsråden i arbeidet med ledelsen og samordningen av departementets arbeid. Han eller hun skal sørge for at arbeidet i departementet utføres så rasjonelt som mulig. Departementsråden skal videre holde statsråden underrettet om arbeidet i departementet og straks gi denne melding om saker av særlig viktighet.

Departementsrådets viktigste oppgaver er således:

- Å være rådgiver for statsråden og bindeledd mellom politisk ledelse og embetsverk
- Å være administrativ leder for departementet
- Å være ansvarlig for oppfølging av underliggende etater og tilknyttede virksomheter
- Å sikre embetsverkets faglighet, profesjonalitet og partipolitiske nøytralitet.

Den første av disse rollene går både oppover (som rådgiver for politisk ledelse) og nedover (som leder for det underliggende embetsverket). Departementsråden skal på den ene siden sørge for at de politiske styringssignalene formidles og følges opp av embetsverket, og på den annen side sørge for at politisk ledelse er orientert om alle viktige saker samt får faglig gode og uavhengige råd og innspill.

I den andre rollen, som øverste administrative leder for departementet, vil departementsråden eksempelvis normalt ha ansvar for:

- Organisering av departementet

- Økonomistyring, herunder fordeling av driftsbudsjettet
- Forsvarlige prosedyrer og saksbehandlingsrutiner
- Utarbeidelse og oppfølging av planverk
- Personalledelse og ansettelse
- Arbeidsdeling og samordning internt i departementet
- Samordning med andre departementer
- Forberedelse av oppnevning av styrer, råd m.m.

I den tredje rollen faller ansvaret for departementets styring av underliggende etater og tilknyttede virksomheter, og generelt for hele sektoren som hvert departement bestyrer.

Den fjerde rollen innebærer at departementsråden i alle henseender skal stå som en garantist for faglighet og politisk nøytralitet i systemet. Dette stiller krav til departementsrådets politiske forståelse og kyndighet. Samtidig stiller det minst like sterke krav til departementsrådets faglige innsikt, autoritet og integritet.

2.5.4 Om samarbeidet mellom statsråd og departementsråd

Det er den enkelte statsråd/departementssjef som ut fra hensynet til forholdene i vedkommende departement kan gi fullmakter for departementsrådets arbeids- og myndighetsområde. Omfanget av de fullmakter statsråden finner det hensiktsmessig at skal ligge til departementsråden vil avhenge av statsrådets egne prioriteringer, bakgrunn, departementets arbeidsordning og saksområde og også i en viss utstrekning av vedkommende departementsråds spesielle kvalifikasjoner.

Det viktigste forutsetningen er en løpende dialog som er basert på åpenhet, tillit og klare prioriteringer i et miljø hvor det er respekt for hverandres roller som henholdsvis politiker og embetsmann. Felles gjensidig løpende avklaring gjennom godt samarbeid er det viktigste. Forutsigbarheten må ivaretas og mulige uklarheter må avklares gjennom den lojaliteten og det samarbeidet som er nødt til å eksistere mellom statsråd og departementsråd.

2.6 Instruks, reglementer mv.

For regjeringen og regjeringskontorene gjelder en rekke instruks, reglementer og retningslinjer:

- Instruks for regjeringen fastsatt ved kgl. res. 23. mars 1909 med senere endringer (inntatt i Norges Lovver). Instruksen er på noen punkter foreldet.
- Retningslinjer «Om statsråd – Forberedelse av saker til statsråd (2013). Elektronisk versjon ajourført pr. september 2014.
- Retningslinjer «Om R-konferanser – Forberedelse av saker til regjeringskonferanse» (2016).

- Veileder «Om forholdet til Stortinget – Enkelte spørsmål i forholdet mellom regjeringen og Stortinget» (2013).
- Reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling, fastsatt ved kgl. res. 23. januar 1981.
- Reglement for personalforvaltningen i departementene, stadfestet ved kgl. res. 25. september 1998, i kraft 1. november 1998.
- Beskyttelsesinstruksen – instruks for behandling av dokumenter som trenger beskyttelse av andre grunner enn de som er nevnt i sikkerhetsloven med forskrifter, fastsatt ved kgl. res. 17. mars 1972 sist endret 1. juli 2001.
- Utredningsinstruksen – instruks om utredning av konsekvenser, foreleggelse og høring ved arbeidet med offentlige utredninger, forskrifter, proposisjoner og meldinger til Stortinget, fastsatt ved kgl. res. 19. februar 2016, i kraft 1. mars 2016.
- Veileder om gaver i tjenesten (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2014)
- Personlig sikkerhet for offentlige personer – en veiledning (Politidirektoratet 2004).

For øvrig gjøres det oppmerksom på sentrale regler om informasjonssikkerhet i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste av 20. mars 1998 nr. 10 (sikkerhetsloven) og forskrift om informasjonssikkerhet av 1. juli 2001 nr. 744.

3 Utnevning, tilsetting og permisjon for å tiltre stilling i politisk ledelse

3.1 Tiltredelse

Statsministeren, statsråder og statssekretærer innehar embetsstillinger og utnevnes av Kongen i statsråd ved kongelig resolusjon, som fremmes av Statsministerens kontor. Politiske rådgivere tilsettes av Statsministerens kontor.

3.2 Permisjon for å tiltre politisk stilling

Arbeidstakere som tiltre stilling i politisk ledelse har ikke lovfestet krav på permisjon. Arbeidsgiver avgjør om det skal gis permisjon.

Spesielt om statstilsatte

For statstilsatte som går over i stillinger som regjeringsmedlemmer og statssekretærer, vil permisjonsspørsmål vurderes ved utnevningen og reguleres i den kongelige resolusjonen. En permisjon kan anses for å være uforenlig med arbeidet i den politiske ledelse, slik at vedkommende må si opp sin stilling. For politikere som har permisjon fra stillinger som kommunikasjonssjef, ekspedisjonssjef eller departementsråd i et departement gjelder lov om informasjonssikkerhet, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karantene-loven), jf. punkt 16.2.

3.3 Stortingsrepresentanter

En del regjeringsmedlemmer er ved utnevnelsen stortingsrepresentanter. De må fratre stortingsvervet midlertidig, og vararepresentanten kalles inn. Tar statsråden avskjed enten som enkeltperson eller sammen med regjeringen, går han/hun tilbake til stortingsvervet og vararepresentanten må vike sete. Tilsvarende gjelder for statssekretærer og politiske rådgivere.

3.4 Sikkerhetsklarering og taushetsklæring

Det er praksis for at regjeringens medlemmer ikke sikkerhetsklareres. Denne praksisen er nå lovfestet, jf. lov av 12. august 2016 nr. 78 om endringer i sikkerhetsloven (reduksjon av antall klareringsmyndigheter mv.). Lovendringen er i skrivende stund ikke trådt i kraft.

Statssekretærer og politiske rådgivere vil kunne få adgang til graderte dokumenter i tjenesten. Det enkelte departement må sørge for nødvendig sikkerhetsklarering av sine statssekretærer og politiske rådgivere.

Alle i politisk ledelse undertegner taushetsklæring ved tiltredelse.

3.5 Adgangskort til regjeringskontorene

Det kreves adgangskort med bilde og personlig kode for å få adgang til regjeringskontorene. Det enkelte departement bistår sin politiske ledelse med anskaffelse av slike kort.

Dersom kortet mistes, må Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) varsles på tlf. 22 24 97 88 (vaktentralen), slik at kortet kan bli sperret. Nytt kort vil bli utstedt.

Også eget departement må varsles ved tap av adgangskort.

3.6 Fravær og tilgjengelighet

Det kan oppstå situasjoner hvor det er avgjørende å oppnå rask kontakt med enkelte regjeringsmedlemmer eller hvor hele regjeringen må sammenkalles. Det er derfor viktig at Statsministerens kontor til enhver tid vet hvor regjeringens medlemmer befinner seg. Alle fravær fra Oslo skal meldes til Statsministerens kontor, regjeringsrådets forværelse, på e-post eller over telefon 22 24 40 21/46. Tidspunkt, oppholds-/overnattingssted samt alle relevante telefonnumre må opplyses. Statsrådene bør i størst mulig grad, så langt det er mulig, være tilgjengelige på mobiltelefon.

Spesiell melding om fravær til regjeringskonferansene og statsråd gis Statsministerens kontor, regjeringsrådets forværelse, på e-post eller over telefon 22 24 40 21/46.

Fravær til regjeringskonferanser mandag skal så vidt mulig være meldt torsdagen i forveien, og til regjeringskonferanser torsdag skal melding være gitt innen forutgående tirsdag.

For at statsrådet skal være beslutningsdyktig kreves det at minst halvparten av regjeringsmedlemmene er tilstede, jf. Grunnloven § 27. Det er derfor viktig at regjeringsmedlemmene deltar i statsråd. Melding om eventuelt fravær skal gis så snart som mulig og i god tid, senest fredag i uken før det aktuelle statsrådet.

4 Årsgodtgjørelse (lønn)

4.1 Regjeringsmedlemmene

Stortingets presidentskap har oppnevnt en lønnskommisjon som med Stortingets samtykke fastsetter den årlige godtgjørelsen for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Kommisjonens innstilling behandles av Stortinget, jf. årlig innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelse for stortingsrepresentanter og regjeringens medlemmer. Årsgodtgjørelsen utbetales med 1/12 hver måned.

4.2 Statssekretærene og politiske rådgivere

Årsgodtgjørelsen for statssekretærer og politiske rådgivere fastsettes av Statsministerens kontor, jf. reglement for politisk ledelse § 5.

Årsgodtgjørelsen utbetales med 1/12 hver måned.

4.3 Anvisning, utbetaling

Statsministerens kontor anviser og utbetaler lønn til politisk ledelse i alle departementene. Opplysninger til bruk for dette formål innhentes på eget personalskjema som sendes ut ved tiltredelsen. Skjema finnes på www.regjeringen.no/hpl

Det følger av reglement for politisk ledelse § 5 at:

”Godtgjørelser utbetales samtidig med lønn for tilsatte i staten, for tiden den 12. hver måned. Det utbetales et likt beløp hver måned, uten ferielønnstillegg eller utbetaling av feriepenger.

Er det en måned utbetalt for mye godtgjørelse, kan det beløp som er utbetalt for mye trekkes fra ved senere utbetalinger.”

For statssekretærer og politiske rådgivere trekkes innskudd til Statens pensjonskasse fra årsgodtgjørelsen. Regler om pensjon for politisk ledelse er behandlet i kapittel 17. Ved fratredelse gjelder egne regler om fratredelsesytelse og feriegodtgjørelse, se kapittel 16 og kapittel 10.

Inntekter for politisk ledelse er underlagt ordinære regler for inntektsbeskatning.

5 Bolig-, hjemreise- og besøksordning

5.1 Innledning

Dette kapittelet fastsetter regler for bolig, hjemreise og besøksordning for politikere som pendler mellom pendlerbolig og hjemsted, jf. reglement for politisk ledelse § 10.

Ved vurderingen av hvor man regnes som bosatt, legges den skatterettslige definisjonen til grunn.

Som pendlere anses politikere som ved tiltredelsen er bosatt mer enn 40 km fra arbeidsstedet.

Reglene gjelder tilsvarende for politikere som ved tiltredelsen har sitt hjem i en annen EØS-stat.

5.2 Pendlerbolig

Statsministerens kontor stiller pendlerbolig til disposisjon kostnadsfritt.

Søknad om pendlerbolig sendes Statsministerens kontor. Søknadskjema finnes på www.regjeringen.no/hpl, eller fås ved henvendelse til Statsministerens kontor.

Avtale om bruk av pendlerbolig inngås ved innflytting.

5.2.1 Tildeling av pendlerbolig

Tildeling av pendlerbolig skjer etter en helhetsvurdering foretatt av Statsministerens kontor.

Den enkeltes stilling og familiesituasjon vil inngå som en faktor i vurderingen av hvilken bolig som tildeles. For eksempel vil en pendler som flytter med ektefelle og barn kunne få tildelt en større leilighet enn en pendler som har familien boende på hjemstedet.

Ved større utskiftninger i den politiske ledelse vil statsrådene få tildelt bolig først og prioriteres ved vurdering av behov.

5.2.2 Skattemessige konsekvenser

Skattemessig og i henhold til folkeregistrering anses politisk ledelse bosatt i den kommunen der de hadde sitt bosted før de tiltrådte. Dette gjelder bare så lenge personen disponerer bolig til privat bruk under opphold i kommunen, jf. Lignings-ABC «Storingsrepresentanter mv.».

For politikere som disponerer egen bolig i bostedskommunen, og har utgifter til denne, vil pendlerboligen ikke være skattepliktig, jf. Lignings-ABC «Bolig – fri bolig».

For pendlere som ikke disponerer bolig i bostedskommunen som de har utgifter til, vil fordelingen av tjenesteboligen være skattepliktig. Statsministerens kontor vil innberette den skattepliktige fordelingen til skattemyndighetene. Fordelingen vil i utgangspunktet tilsvare markedsleie, jf. Lignings-ABC «Bolig – fri bolig».

5.2.3 Inn- og utflytting

For regjeringsmedlemmer dekkes alle legitimerede flytteutgifter i direkte tilknytning til tiltredelse og fratredelse. Statssekretærer og politiske rådgivere får dekket flytteutgifter etter «Særavtale om flyttegodtgjørelse», jf. Statens personalhåndbok punkt 9.8.2 § 2. Utgiftene dekkes av det enkelte departement. Pendlerstatus og boligutgifter på hjemstedet må hvert år bekreftes ved egenerklæring fra politikeren til Statsministerens kontor. Statsministerens kontor innberetter fordel av fri bolig i arbeidsforhold til ligningsmyndighetene, tilsvarende den husleien Statsministerens kontor betaler til Statsbygg.

Det foretas en gjennomgang av utstyr i leilighetene ved inn- og utflytting. Det vises for øvrig til betingelser i "Avtale om bruk av pendlerleilighet" www.regjeringen.no/hpl.

Spørsmål av praktisk karakter rettes til Statsbygg Øst.

Det er ikke anledning til å pusse opp eller skifte ut innbo uten samtykke fra Statsministerens kontor.

Pendler må være forberedt på å flytte ut av leiligheten i forbindelse med permisjon fra stilling i politisk ledelse.

Pendler må være forberedt på å flytte ut fra leiligheten på kort varsel i forbindelse med vedlikehold, oppussing mv. Statsministerens kontor vil i slike tilfeller være behjelpelig med å finne en midlertidig, alternativ bolig.

Leiligheten kan beholdes på samme vilkår i inntil én måned etter fratreden. Dersom den enkelte har særskilt behov for det, og det er et tilstrekkelig antall leiligheter tilgjengelig, kan statsministeren beslutte at leiligheten ved fratreden kan beholdes i inntil to måneder. Hvis særskilte grunner foreligger, kan leiligheten stilles til disposisjon ut over denne tiden mot betaling av markedsleie.

5.2.4 Utstyr i pendlerbolig

Pendlerboligene er fullt møblerte, og har installert bredbånd som gir internetttilgang. Oppsett av trådløst nett bestilles gjennom eget departement. Se punkt 8.2 om dekning og beskatning av utgifter til elektroniske kommunikasjonsmidler.

5.2.5 Renhold

Pendler må selv sørge for rengjøring inne i leiligheten. Vask av trapper, ganger og vinduer blir utført av vaskebyrå.

5.3 Dekning av utgifter til hjemreise

5.3.1 Hjemreise

Pendlere som har barn i alderen 0 - 19 år boende i hjemkommunen, får dekket inntil to hjemreiser pr. uke. Øvrige pendlere får dekket utgifter til én hjemreise pr. uke. Ved særlige omstendigheter kan flere hjemreiser dekkes.

Det er kun reiser til registrert bostedsadresse som dekkes.

«Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands» legges til grunn for refusjon av utgifter. Kun dokumenterte reiseutgifter dekkes ved hjemreise, ikke kost- og nattillegg. Bruk av egen bil kan bare godkjennes i særlige tilfeller, for eksempel for transport til og fra flyplass der det ikke er annen hensiktsmessig rutegående transport.

Utgiftene refunderes ved innlevering av reiseregning til eget departement.

5.3.2 Skattemessige konsekvenser

Dekning av utgifter til hjemreiser for pendlere blir innberettet til skattemyndigheten av det aktuelle departement.

Arbeidsgivers dekning av faktiske kostnader til hjemreise er ikke skattepliktig for arbeidstaker. Dette gjelder uavhengig av om kostnaden dekkes av arbeidsgiver eller om arbeidsgiveren refunderer arbeidstakerens reisekostnader. Slik skattefri dekning begrenser seg likevel til den delen av utgiftene som ikke overstiger 92 500 (2016). Begrensningsregelen gjelder ikke arbeidsgivers dekning av kostnader til flyreiser innenfor EØS-området.

Ved bruk av egen bil refunderes utgiftene pr. km med tilsvarende satser som på tjenestereiser, jf. «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands» § 6. Refusjon av bilutgifter blir innberettet. Den delen av beløpet som overstiger det alminnelige reisefradraget mellom hjem og arbeidssted er trekkpliktig, jf. Lignings-ABC ”Reise mellom hjem og fast arbeidssted (arbeidsreiser)”.

Mottaker har ikke rett til å gjøre fradrag for pendlerreiser dekket av arbeidsgiver på sin selvangivelse.

5.4 Besøksreiser for familie

Reiseutgifter mellom hjemsted og Oslo kan dekkes for nærmeste pårørende til politisk ledelse på følgende måte:

- Ordningen omfatter inntil to besøksreiser pr. år til politisk ledelse som bor mer enn 40 km utenfor Oslo og som har familien boende på hjemstedet.
- Reiseutgiftene dekkes for medlemmer av husstanden til politisk ledelse, slik at hvert husstandsmedlem kan reise til Oslo to ganger pr. år.
- Reiseutgifter dekkes også for barn til politisk ledelse under 18 år som eventuelt ikke hører til husstanden, med samme begrensninger i antall reiser pr. år.
- Billigste reisemåte forutsettes bekreftet. Det gis likevel anledning til å bruke fly når dette er mest hensiktsmessig, hensyn tatt til reiselengde og varighet av oppholdet. Utgiftene skal legitimeres.
- Utgifter til drosje dekkes ikke, heller ikke diett eller noen form for oppholdsutgifter.

- Det er anledning til å bruke egen bil når dette ikke medfører større utgifter enn bruk av offentlige kommunikasjonsmidler. Bruk av egen bil dekkes med standardsatser for bruk av egen bil mellom hjem og arbeidssted, uten tillegg for eventuelle passasjerer.

Regningene må påføres navnet til de husstandsmedlemmer som har deltatt på reisen, og det må tydelig angis at regningen gjelder en besøksreise.

Utgiftene refunderes/godtgjøres av eget departement. Eget skjema skal benyttes. Skjemaet finnes elektronisk på www.regjeringen.no/hpl eller fås ved henvendelse til Statsministerens kontor, Personal-, økonomi og juridisk seksjon. Skjema må innleveres så snart som mulig etter besøket.

Utgiftsdekningen er å anse som skattepliktig fordel etter skatteloven § 5-11, og vil bli innberettet av det aktuelle departement.

5.5 Reiser til familiens bosted i utlandet

Politikere som ved tiltredelsen bor sammen med familien i utlandet og som etter tiltredelsen fortsatt har familien boende der, kan få dekket inntil én reise i uken til familiens bosted dersom særlige grunner tilsier det.

Den skattemessige behandlingen av slik dekning vil avhenge av flere forhold. Kontakt ditt lokale skattekontor for nærmere informasjon.

6 Dekning av utgifter på tjenestereiser

6.1 Tjenestereiser

Politisk ledelse har rett til å få dekket utgifter til tjenestereiser etter «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands» eller «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge» med visse tilpasninger. Det vises til reglement for politisk ledelse § 11.

Utgifter knyttet til tjenestereiser anvises av det enkelte departement.

Politisk ledelse på tjenestereise vil også være omfattet av forsikringsordningene som følger av de til enhver tid gjeldende avtaler om dekning av utgifter til tjenestereiser, samt av "Særavtale om forsikrings- og erstatningsordninger for statsansatte på tjenestereise og ved stasjonering i utlandet".

Ved tap av personlige eiendeler, som ikke dekkes av de nevnte særavtalene, kan politisk ledelse eventuelt søke Statsministerens kontor om erstatning tilsvarende de særskilte regler som gjelder for statstilsatte, jf. punkt 8.6.

6.1.1 Spesielt om innenlandsreiser

Regjeringsmedlemmene

Regjeringsmedlemmenes reiser regnes som tjenestereiser med mindre de er av rent privat art og ikke har sammenheng med embetet som statsminister eller statsråd. Reiser til partiarrangementer regnes som tjenestereiser.

Statssekretærer og politiske rådgivere

Reiser til landsmøter, valgmøter og andre rent partipolitiske møter anses ikke som tjenestereiser med mindre det skal behandles saker som gjelder eget departement, eller hvor det samtidig utføres andre tjenstlige oppdrag i forbindelse med reisen. I de tilfeller tjenstlige behov tilsier det, dekkes reiseutgifter (inkl. kost, losji og nattillegg) for inntil to politiske medarbeidere som ledsager statsministeren. Slike utgifter dekkes også for medarbeidere som sendes som statsministerens observatører til politiske og faglige møter.

Reiseutgifter dekkes i de situasjoner der statssekretærer/politiske rådgivere trer inn for regjeringsmedlemmet i et allerede planlagt arrangement som regjeringsmedlemmet får forfall til, med mindre arrangementet er ledd i en valgkamp.

Dersom det er tvil om hele eller deler av en reise kan anses som tjenestereise, avgjøres saken av vedkommende regjeringsmedlem.

6.1.2 Spesielt om utenlandsreiser

Staten dekker utgifter til utenlands tjenestereiser for regjeringsmedlemmene. Rent private reiser utenlands dekkes ikke.

For statsministeren dekkes utgifter til utenlandske partiarrangementer. Bruk av leiefly dekkes imidlertid ikke ved partiarrangementer i utlandet.

For statsrådene dekkes utgifter til utenlands partiarrangementer etter en konkret vurdering av det enkelte møtet. Det er en forutsetning for utgiftsdekning at statsrådene møter statsråder eller andre nøkkelpersoner, eller på annen måte ivaretar norske interesser på bred basis. Det bør også vurderes om partiarrangementet har temaer på dagsorden som kan knyttes til ansvarsområdet i Norge for vedkommende statsråd.

Regjeringsmedlemmer får utstedt diplomatpass ved innlevering av ordinært pass og to bilder til Utenriksdepartementet, Avdeling for kultur og protokoll.

Regjeringsmedlemmets ledsager vil også kunne få utstedt diplomatpass i forbindelse med offisielle besøk i utlandet, se punkt 6.2 om dekning av utgifter for ledsager.

6.2 Dekning av utgifter for ledsager på tjenestereise

Hovedsynspunktet er at reiseutgifter for regjeringsmedlemmers ledsager kan dekkes når deltakelsen kan begrunnes med ivaretagelse av regjeringsmedlemmets representative funksjoner. Det må foreligge en offisiell invitasjon til statsminister/statsråd med ledsager.

Ut fra en vurdering av reisens art og statens interesse i ledsagelsen kan reiseutgifter dekkes i følgende tilfeller:

- Statsministeren/statsråden har fått invitasjon til, sammen med sin ledsager, å besøke en annen stat, til å delta på et møte i internasjonal regi eller til å delta på et arrangement utenlands av større betydning.
- Statsministeren/statsråden er vert for en gjest som er invitert sammen med sin ledsager.
- Statsministeren/statsråden har fått invitasjon til, sammen med sin ledsager, å delta i et arrangement innenlands av større betydning.

I praksis vil det først og fremst være aktuelt å dekke utgiftene for statsministerens og utenriksministerens ledsagere. Ved besøk der statsministeren reiser sammen med fagstatsråder, vil det bare unntaksvis være aktuelt å dekke reiseutgifter for andre enn statsministerens ledsager.

Det er langvarig praksis for at man i tillegg dekker reiseutgifter for regjeringsmedlemmenes ledsagere ved særskilte arrangementer for regjeringen med ledsagere, der statsministeren er vert.

6.2.1 Godkjenning av dekning av utgifter for ledsager på tjenestereiser

Innenlandsreiser

Saker vedrørende dekning av utgifter for regjeringsmedlemmenes ledsagere ved innenlandsreiser skal forelegges Statsministerens kontor ved regjeringsråden. Unntak gjelder for reiser i forbindelse med invitasjoner fra Slottet, ved representasjonsarrangementer på Akershus slott og ved særskilte arrangementer for regjeringsmedlemmene med ledsagere der statsministeren er vert, med mindre reiseutgiftene vil bli meget høye (f.eks. fordi ledsager er bosatt i utlandet).

Sakspapirene må inneholde en begrunnelse for ledsagers deltakelse på innenlandsreisen, offisiell invitasjon samt ledsagers navn, og om mulig, navn på øvrige deltakere i delegasjonen, herunder opplysninger om deres stilling, tilknytning til departement/institusjon o.l.

I noen tilfeller vil invitasjoner til statssekretærer og politiske rådgivere også omfatte ledsagere. Det må generelt utvises stor tilbakeholdenhet med å dekke slike utgifter for statssekretærer og politiske rådgivere. Spørsmål om utgiftsdekning skal alltid forelegges Statsministerens kontor ved regjeringsråden på forhånd, også når det gjelder invitasjoner fra Slottet.

Utenlandsreiser

Saker om dekning av utgifter for regjeringsmedlemmenes ledsagere ved utenlandsreiser skal forelegges Utenriksdepartementet ved Avdeling for kompetanse og ressurser (Økonomiseksjonen) i god tid før den aktuelle reisen. Sakspapirene må inneholde en begrunnelse for ledsagers deltakelse på utenlandsreisen, offisiell invitasjon samt

ledsagers navn, og om mulig, navn på øvrige deltakere i delegasjonen, herunder opplysninger om deres stilling, tilknytning til departement/institusjon o.l.

Utenriksdepartementet gir sin tilrådning og oversender saken til Statsministerens kontor: postmottak@smk.dep.no. Godkjenning eller avslag sendes direkte fra Statsministerens kontor til aktuell statsråd, med kopi til Utenriksdepartementet. Saksdokumentene knyttet til utgiftsdekningen vil normalt være offentlige, jf. offentleglova § 3.

6.2.2 Utgifter som kan dekkes for ledsager på tjenestereiser

Reiseutgifter (faktiske utgifter) og utgifter til kost ved opphold dekkes for reiser innenlands i henhold til «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands», og for reiser utenlands i henhold til i «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost utenfor Norge». Reisen betraktes som en ordinær tjenestereise og ledsager må levere egen reiseregning.

Særavtalenes forsikringsbestemmelser kommer til anvendelse for ledsagere til politisk ledelse som får dekket reiseutgifter etter særavtalene. Bestemmelsene i ”Særavtale om forsikrings- og erstatningsordninger for statsansatte på tjenestereise og ved stasjonering i utlandet” gjøres tilsvarende gjeldende for ledsagere.

Det utbetales ikke kompensasjon for tapt arbeidsinntekt til politisk ledelses ledsagere som deltar i forbindelse med politisk ledelses reiser/representasjonsoppdrag.

Dekning av reise- og oppholdsutgifter etter statens særavtaler om reiser skal ikke lønnsinnberettes.

Politisk ledelse kan på bestemte vilkår få dekket utgifter til barnetilsyn på tjenestereiser i barnets to første leveår. Dette avgjøres av Statsministerens kontor, se kapittel 12.

6.3 Om bonuspoeng

Når det gjelder bonusordninger ved tjenestereiser gjelder samme regler for politisk ledelse som for statstjenestemenn. Bonus- eller andre lignende fordeler opparbeidet gjennom tjenestereiser kan ikke benyttes i privat sammenheng.

6.4 Bruk av leiefly og helikopter

Leiefly for politisk ledelse

Leiefly skal for statsrådene kun brukes i særlige tilfeller eller der det er mest hensiktsmessig vurdert opp mot tid og kostnader eller der det foreligger spesielle sikkerhetsmessige vurderinger. For statssekretærer og politiske rådgivere skal leiefly kun brukes der det er strengt nødvendig og der det er mest hensiktsmessig vurdert opp mot tid og kostnader eller der det foreligger spesielle sikkerhetsmessige vurderinger.

Det skal innhentes forhåndsgodkjenning for bruk av leiefly.

Godkjenningen skal innhentes fra regjeringsråden ved Statsministerens kontor, eller fra den regjeringsråden delegerer til. Godkjenningen skal innhentes skriftlig, men ved knappe tidsfrister kan telefonisk godkjenning gis. Ved innhenting av tillatelse skal det opplyses om begrunnelsen for valg av leiefly, reisens formål, hvem som skal reise og reisestrekning. I tillegg skal det oppgis forventet kostnad ved bruk av leieflyet.

Reglene gjelder tilsvarende for bruk av helikopter.

Spesielt for statsministeren

Leiefly til statsministeren kan brukes der hvor dette er hensiktsmessig vurdert opp mot tid og kostnader. Sikkerhet, statsministerens totale arbeidsprogram, effektiv utnyttelse av reisetiden og arbeidsmuligheter underveis vektlegges.

Det legges til grunn at statsministeren alltid kan benytte leiefly fremfor rutefly i Europa når det ut fra en slik vurdering er mest hensiktsmessig.

For dekning av utgifter til leiefly ved utenlandske partiarrangementer, se punkt 6.1.2.

Til reisemål utenfor Europa bør en som hovedregel benytte rutefly, med mindre leiefly vurderes som det klart mest hensiktsmessige alternativet. Det er anledning til å benytte leiefly innad i andre kontinent der hvor det vurderes som mest hensiktsmessig.

Statsministeren kan også ut fra en samlet vurdering benytte leiefly i Norge der det er mest hensiktsmessig.

Reglene gjelder tilsvarende for bruk av helikopter.

Generelt

I visse sammenhenger kan det benyttes stort leiefly når det er behov for ekstra støtteapparat, eksternt følge av næringsliv, presse etc. I noen tilfeller kan det være mest hensiktsmessig å benytte to mindre fly fremfor et stort. Dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Fakturering av eksterne

Eksternt følge, for eksempel representanter fra næringslivet, journalister, partikolleger etc. skal viderefaktureres. Det legges til grunn 60 % av fullprisbilletten på den aktuelle dagen ved viderefakturering. Prisen skal regnes ut fra fullprisbillett for det selskapet staten har avtale med på den aktuelle strekningen. Har ikke staten avtale, skal generell fullprisbillett legges til grunn. Informasjon om slike priser fås ved henvendelse til reisebyrået. Regjeringsråden kan i spesielle tilfeller fravike regelen om størrelsen på viderefakturering.

6.5 Reiser til og fra arbeidsstedet

Statsministerens kontor dekker som et utgangspunkt ikke reiser mellom hjemmet eller pendlerboligen og arbeidsstedet.

Fast arbeidssted er det stedet politikeren normalt utfører sitt arbeid eller arbeider i en sammenhengende periode på minst to uker.

Reise direkte mellom hjemmet og sted for møte/arrangement utenfor fast arbeidssted anses som tjenestereise, slik at arbeidsgivers dekning blir skattefri. Ved ekstraordinært kveldsarbeid kan politikerne få dekket nødvendige drosjeutgifter til hjemmet eller pendlerboligen. Dette avklares med det enkelte departement. Bruk av Regjeringens biltjeneste er omtalt i kapittel 9.

Generelt er det skatteplikt for arbeidsgivers dekning av reise mellom hjem og fast arbeidssted, da slike reiser er privatreiser. Dette gjelder både drosje og bruk av bil med sjåfør. Politikeren har da rett til reisefradrag etter en fastsatt kilometersats. Fradraget må føres i selvangivelsen.

Reise mellom hjem og fast arbeidssted kan likevel dekkes skattefritt i to særlige situasjoner:

- Når reisen fra eller til hjemmet representerer start eller avslutning av en tjenestereise, dvs. at en er innom kontoret på vei til eller fra denne tjenestereisen. Oppholdet på kontoret må da være ganske kort, og det må ikke utføres alminnelig arbeid under oppholdet.
- Når arbeidsgiver dekker reisen fra eller til hjemmet på grunn av ekstraordinære forhold i arbeidet, jf. Lignings-ABC «Reise mellom hjem og fast arbeidssted (arbeidsreiser)».

Reglene tar for det første sikte på uforutsette reiseforskyvninger på grunn av oppstått tidsnød, nattarbeid osv. Det kan her tas hensyn til at tilbudet av offentlige kommunikasjonsmidler er dårlig på det aktuelle tidspunktet.

For det andre tar reglene sikte på personer med et så offentlig eksponert arbeid til alle døgnets tider at arbeidsgiver finner det nødvendig å stille skjermet transport til rådighet. Sikkerhetskjøring kan gjelde både tilfeldig og regelmessig transport mellom hjem og fast kontor, i drosje eller i tjenestebil med sjåfør. Statsråder vil normalt ha behov for skjermet transport.

6.6 Bruk av drosje og regler om skatteplikt

Når en politiker får dekket utgifter til bruk av drosje, forutsettes det i utgangspunktet at reisen betraktes som en tjenestereise. Hvis ikke vil utgiftsdekningen anses som skattepliktig.

Dokumentasjon

Det må gå frem av påskrift på drosjeregningen, eller følgeskriv til drosjeregningen, hvilke forhold som gjør at reisen anses som tjenestereise eller som en skattefri reise på grunn av ekstraordinære forhold i arbeidet.

Utgifter til drosje belastes det enkelte departement.

7 Representasjon

Representasjon er en del av virksomheten for den politiske ledelse for blant annet å sikre det nødvendige kontaktnett utad. Deltakelse på ulike arrangementer og tilstelninger vil normalt være en del av arbeidet som politiker. Hvis det eksempelvis er tale om invitasjon til deltakelse på et arrangement, er det fast praksis for at hotell og reiseopphold dekkes av de ulike departementene.

Regjeringsmedlemmene har ikke egen representasjonskonto. Utgifter til representasjon dekkes av departementet etter de regler som gjelder for representasjon i staten. For besøk på stats- og regjeringssjefsnivå gjelder egne regler utarbeidet av regjeringens representasjonsutvalg. Disse reglene gjelder også ved særskilte anledninger der statsministeren er vert. Dersom det stilles spesielle krav til antrekk ved representasjonsoppdrag, kan dokumenterte kostnader til leie av passende antrekk dekkes av eget departement, jf. Statens personalhåndbok punkt 10.11.1.1.

Om utveksling av gaver vises det til punkt 14.1.

7.1 Rang, invitasjoner og annen protokoll

Utenriksdepartementets Avdeling for kultur og protokoll er rådgivende fagavdeling i protokollære spørsmål. Det vil være praktisk for en statsråd å henvende seg til protokollsjeften for å søke råd i slike spørsmål, særlig dersom disse berører forholdet til utenlandske makter m.m.

Noen formell rangordning er ikke fastsatt i Norge. Rangrekkefølgen i regjeringen blir bestemt ved Regjeringens utnevning i statsråd, jf. heftet "Om statsråd".

Når det gjelder invitasjoner, vil regjeringsmedlemmene ofte få slike til ulike former for arrangementer i utenlandske ambassader i Oslo. Regjeringsmedlemmene kan her avgjøre om de ønsker å møte opp, bestemt av anledningen eller regjeringsmedlemmets tid. Er det tvil om det er hensiktsmessig å ta imot innbydelsen, eller om konsekvensen av et avslag, kan Utenriksdepartementet gi veiledning.

Det samme gjelder ved invitasjon til utenlandsbesøk. Disse vil som regel være rettet direkte til vedkommende fagminister. Utenriksdepartementet vil kunne gi råd om svar, spørsmål om ektefelle eller ledsagers deltagelse på turen og om dekning av utgifter m.m.

Det kan hende statsråder må møte opp ved ankomstseremoni på slottsplassen for utenlandske statsjefer eller lignende. Antrekk ved slike anledninger er mørk dress eller drakt/kjole.

Når det gjelder spørsmål om å motta utenlandske dekorasjoner skal regjeringsmedlemmene ta kontakt med Utenriksdepartementet.

7.2 Offisielle besøk til og fra utlandet

Utenriksdepartementet har ansvaret for å samordne den offisielle besøksutveksling på regjeringssnivå med utlandet. Denne besøksutvekslingen vurderes i relasjon til våre

utenrikspolitiske målsettinger. Utenriksdepartementet, som er den koordinerende instans, skal til enhver tid ha oversikt over planlagte besøk. Nærmere retningslinjer for offisielle besøk til og fra utlandet finnes på www.regjeringen.no/ud.

8 Diverse ytelser

8.1 Innledning

Dette kapittelet gir en oversikt over økonomiske ytelser som politisk ledelse kan få på bestemte vilkår. Noen regler er forskjellige for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere. Når formuleringen ”politisk ledelse” benyttes, er reglene felles.

8.2 Dekning av utgifter til elektronisk kommunikasjon

Politisk ledelse får dekket utgifter til nødvendige elektroniske kommunikasjonsmidler etter følgende retningslinjer:

8.2.1 Telefon

For regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere, dekkes utgifter til fast telefon på hjemmeadresse. Abonnementsutgifter dekkes fullt ut og bruk dekkes med inntil 1 000 kroner pr. år.

Utgifter til mobiltelefon og mobildata (abonnement og bruk) dekkes fullt ut. Unntatt er innholdstjenester som bare dekkes når det er klart tjenstlig behov.

8.2.2 Internett

Internettilknytning dekkes med inntil 5 000 kroner pr. år.

8.2.3 Særlige tilfeller

I særlige tilfeller kan det tilstås dekning av utgifter til elektroniske kommunikasjonsmidler ut over de retningslinjene som er gitt ovenfor. Spørsmålet tas opp med administrasjonen i eget departement.

8.2.4 Skattemessige konsekvenser

Arbeidstakers fordel ved privat bruk av arbeidsgiverfinansierte elektroniske kommunikasjons tjenester (EK-tjenester), utenfor sin ordinære arbeidssituasjon, anses som skattepliktig inntekt, se Lignings-ABC «Elektronisk kommunikasjon (telefon.mv.)».

Beskatningen av den private fordelen gjennomføres etter en sjablonregel, hvor skattyter får et inntektstillegg etter en fastsatt sats, uavhengig av antall EK-tjenester. I tillegg kan det dekkes andre varer og tjenester (nummeropplysning, parkering, applikasjoner mv.) som faktureres sammen med EK-tjenesten eller tilleggstjenester (strømmetjenester mv.) som inngår i abonnementskostnaden, med inntil kr 1000 uten at dette anses som en skattepliktig fordel. Varer og tjenester som har et tjenstlig behov er uansett skattefritt.

8.3 Naturalytelser

8.3.1 Aviser

Politisk ledelse får tildelt aviser etter informasjonsbehov. Utgiftene dekkes av det enkelte departement.

Fordel ved fri avis i arbeidsforhold til hjemmet er i utgangspunktet skattepliktig inntekt. Dersom politikeren i tillegg betaler abonnement for en dagsavis selv, faller skatteplikten bort, jf. Lignings-ABC ”Avis mv.”

8.3.2 Dekning av TV-lisens

I pendlerboligene dekkes ordinær TV-lisens av Statsministerens kontor.

TV-lisens i privat bolig dekkes ikke.

8.4 Klær

Alle i politisk ledelse kan få dekket legitimerede utgifter til leie av passende antrekk, i de tilfeller det stilles spesielle krav til antrekk ved representasjonsoppdrag. Det vises til regler for representasjonsutgifter i Statens personalhåndbok punkt 10.11.1.1. Tilsvarende kan rens av slikt privat antrekk dekkes der antrekket er blitt tilgriset under det aktuelle arrangementet. For statsministeren dekkes utgifter til rens av ett antrekk i måneden grunnet et særlig behov for representasjon.

Anmodning om refusjon av utgiftene tas opp med eget departement.

8.5 Boliglån i Statens pensjonskasse

Politisk ledelse har anledning til å søke om boliglån i Statens pensjonskasse på samme vilkår som statsansatte, jf. hovedtariffavtalen punkt 5.1. Mer informasjon om ordningen finnes på www.spk.no.

Statssekretærer/politiske rådgivere som etter søknad er fritatt fra medlemskap i pensjonskassen, kan ikke tilstås boliglån, jf. punkt 17.1.2.

8.6 Erstatning for tap av private eiendeler

I de fleste tilfeller vil den politiske ledelse få dekket sitt tap ved at reiseregulativene anvendes. I de situasjoner hvor disse reglene ikke er dekkende, eller ikke kommer til anvendelse, vil det kunne søkes om erstatning etter tilsvarende regler som for statstilsatte, jf. Statens personalhåndbok punkt 10.22.

For politisk ledelse avgjøres spørsmålet om erstatning av Statsministerens kontor, på grunnlag av en kortfattet fremstilling av sakens fakta.

8.7 Mat ved merarbeid

Ved merarbeid utover tre timer, kan politisk ledelse få dekket kostnader til mat med inntil det beløp som til enhver tid fremgår av reglene i Statens personalhåndbok punkt 10.11.4.

Utgifter refunderes av eget departement etter regning.

8.7.1 Skattemessige konsekvenser

Dersom fravær fra hjemmet er på 12 timer eller mer vil refusjon av utgifter til kost ved overtid i samsvar med satser og legitimasjonskrav fastsatt i overenskomst mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjon eller i statlig regulativ med beløp som overstiger kr 92 (2017-sats), gi et skattepliktig overskudd, jf. Skattedirektoratets takseringsregler § 1-3-6. Dersom fraværet er under 12 timer er refusjonen skattepliktig i sin helhet. Politikerens skal føre overskuddet i sin selvangivelse.

8.8 Legetjenester

Departementenes politiske ledelse er knyttet til den ordinære bedriftshelsetjenesten i Regjeringskvartalet, tlf. 22 24 96 20. Helsetjenesten har tilbud om arbeidsmiljørettede helsekontroller og konsultasjoner ved helseproblemer som har sammenheng med arbeidet.

Bedriftshelsetjenesten yter også tjenester utover dette, hvis arbeidskapasiteten tillater det.

Bedriftshelsetjenesten har i utgangspunktet ikke tilbud om alminnelige legekonsultasjoner, verken for statstjenestemenn eller politiske ledelse i departementene.

8.9 Opplæring/kompetanseheving

Politisk ledelse kan få dekket utgifter til opplæring eller annen kompetanseheving som har sammenheng med utførelsen av deres arbeidsoppgaver, for eksempel undervisning i fremmede språk. Beslutning om dekning av utgifter til opplæring/kompetanseheving treffes av det enkelte departement. Utgifter belastes det enkelte departement.

9 Regjeringens biltjeneste

Regjeringens biltjeneste har biler som benyttes til tjeneste- og representasjonsoppdrag, sikkerhetskjøring mv. som kjøres av sjåfører tilsatt ved Statsministerens kontor.

Egne bestemmelser om bruk av bilene i Regjeringens biltjeneste er godkjent av tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, jf. alminnelige bestemmelser om bruk av statens motorvogner § 13. I tillegg har Politidirektoratet gitt særskilte retningslinjer for transport av regjeringens medlemmer. Bestemmelsene er unntatt offentlighet da de omhandler sikkerhetsmessige vurderinger.

Bestilling av biler gjøres til kjørekontoret på telefon 22 24 40 95. Kjørekontoret er bemannet alle hverdager fra kl. 07.00-17.00.

Utenfor kjørekontorets åpningstid vil telefonen bli satt over til en vakttelefon. Vakttelefonen betjenes hele døgnet.

For å kunne gjennomføre kjøreoppdragene registrerer kjørekontoret navn og telefonnummer til statsråden som oppdraget omfatter, samt andre opplysninger som er nødvendige for å gjennomføre oppdraget, for eksempel tid og sted for oppmøte og retur. Av sikkerhetsgrunner registreres også antall medpassasjerer. Opplysningene registreres i elektronisk kjørebok.

10 Ferierettigheter, feriegodtgjørelse og avspasering

10.1 Ferie

Politisk ledelse omfattes ikke av ferieloven og har ikke lovfestet rett til ferie. Avhengig av det politiske arbeidet bør politisk ledelse som hovedregel kunne avvikle ferie i det antall dager som til enhver tid gjelder for statstilsatte, jf. reglement for politisk ledelse § 6.

Statstilsatte kan avvikle inntil fem uker ferie. Statstilsatte over 60 år kan avvikle inntil seks uker ferie.

I tillegg gis etter statens hovedtariffavtale ekstra dager fri med lønn fra det året man fyller 62 år, se punkt 11.9 Seniorpolitiske tiltak.

Politisk ledelse får utbetalt 1/12 årsgodtgjørelse hver måned, også ved ferie. Det utbetales derfor ikke feriepenger eller ferielønnstillegg. Det utbetales ikke godtgjørelse for feriedager som ikke er avviklet i løpet av ferieåret (restferie). Restferie kan ikke overføres til neste ferieår.

10.1.1 Feriepenger ved fratredelse

Ved fratredelse vil politisk ledelse få utbetalt et beløp tilsvarende feriepenger opparbeidet året før og i sluttåret, fratrukket verdien av avviklet ferie i sluttåret. Ved beregning av feriepenger skal også eventuell fratredelsesytelse tas med i beregningsgrunnlaget. Dette gjelder ikke for politikere som går til verv som stortingsrepresentanter.

10.1.2 Ferie for vikarer i politisk ledelse

Det utbetales ikke godtgjørelse ved uttak av ferie i vikariater som varer 6 måneder eller kortere. Ved avslutning av slike vikariater utbetales opptjente feriepenger i henhold til ferielovens regler for påfølgende år.

10.2 Avspasering

Politisk ledelse bør ha en viss adgang til å avspasere. Det er ingen absolutt grense på antall dager. Det bør åpnes for avspasering i rimelig utstrekning, i den grad det er forenlig med det politiske arbeidet. Spørsmål om avspasering tas opp med ledelsen i eget departement.

10.3 Stedfortreder ved ferie og avspasering

Alle regjeringsmedlemmer har normalt en stedfortreder i regjeringen. Nærmere informasjon om dette er gitt i heftene ”Om statsråd” og ”Om regjeringskonferanser”.

Ved fravær fra departementet må det alltid sørges for at enten statssekretær eller politisk rådgiver er tilstede.

11 Fravær ved sykdom og permisjoner

11.1 Innledning

Politisk ledelse er ikke omfattet av arbeidsmiljøloven og har ikke lovfestet rett til ulike permisjoner. Politikerne har heller ikke stillingsvern ved fravær på grunn av sykdom. Både i permisjonstid og ved fravær på grunn av sykdom, må en politiker være forberedt på å måtte fratre som følge av regjeringsskifte eller endringer i den politiske ledelse.

Spørsmål om å innvilge permisjon ved fødsel og adopsjon vurderes etter søknad i det enkelte tilfelle av Statsministerens kontor i samråd med politisk ledelse i det enkelte departement, ut fra en avveining blant annet av den konkrete stilling, den politiske situasjon og permisjonstidens lengde, jf. reglement for politisk ledelse § 8 om permisjoner.

Det enkelte departement avgjør spørsmål om permisjon til velferdsformål, omsorg for barn, repetisjonsøvelser og seniordager. I de tilfeller det gis permisjon, gis lønn tilsvarende det som gjelder for statstilsatte, jf. reglement for politisk ledelse § 8.

11.2 Fravær ved egen sykdom

Ved fravær på grunn av sykdom gis politisk ledelse full lønn i samsvar med hovedtariffavtalen § 18.1, jf. reglement for politisk ledelse § 7.

Fravær varsles til sekretær ved egenmelding eller legeerklæring ved sykemelding.

Melding om sykdom gis til eget departement. Legeerklæring sendes Statsministerens kontor via eget departement.

Departementene fyller innen den 8. hver måned ut skjema for sykefravær (egenmeldt og sykemeldt), fravær ved barns sykdom og antall dager tatt ut i ferie for den enkelte medarbeider i politisk ledelse. Dette sendes på e-post til Statsministerens kontor ved Personal- økonomi- og juridisk seksjon og danner grunnlag for utarbeidelse av kvartalsvis statistikk etter folketryktdloven § 25-2.

”Fraværsskjema for politikere” finnes på regjeringen.no/hpl, og sendes til Statsministerens kontor.

11.2.1 Fratredelse i en sykdomsperiode

Hvis en politiker må fratre i en sykdomsperiode, skal det ikke utbetales lønn etter at vedkommende politiker har fratrudd.

Fratredelsesytelse kan tilstås i en måned, og i særlige tilfeller i inntil tre måneder.

Deretter må den sykmeldte fremme krav om sykepenger overfor NAV, eller eventuelt arbeidsgiver for den stilling vedkommende har permisjon fra.

11.2.2 Sykdom i en fratredelsesytelsesperiode

For rett til sykepenger etter folketrygden må man normalt ha vært i arbeid i fire uker umiddelbart før arbeidsuførheten inntrådte.

Fratredelsesytelsesperioden regnes i denne sammenheng ikke som arbeid. Hvis en politiker blir syk i fratredelsesytelsesperioden, sykdommen varer ut over fratredelsesytelsesperioden, og politikeren ikke har rettigheter i en stilling han/hun har permisjon fra, kan politikeren ha krav på sykepenger etter folketrygdloven § 8-47. Bestemmelsen gir hjemmel for å yte reduserte sykepenger til personer som på sykemeldingstidspunktet midlertidig har vært ute av arbeid.

11.2.3 Vikar ved sykdom

Ved fravær utover seks uker for statssekretærer og politiske rådgivere, kan det engasjeres en vikar i samme tidsrom. Spørsmål om vikar avklares med Statsministerens kontor.

11.3 Fravær på grunn av barns eller barnepassers sykdom

Permisjon med lønn på grunn av barns eller barnepassers sykdom kan gis i samsvar med hovedtariffavtalen § 20 nr. 1.

Bestemmelsen gir også regler om lønn ved omsorg for alvorlige syke, kronisk syke eller funksjonshemmede barn.

11.4 Foreldrepermisjon ved fødsel og adopsjon

11.4.1 Foreldrepermisjon

Medlemmer av politisk ledelse kan få foreldrepermisjon i forbindelse med fødsel og adopsjon i samsvar med arbeidsmiljøloven §§ 12-4 og 12-5.

Er vilkårene for foreldrepenger ved fødsel og adopsjon i folketrygdloven kapittel 14 oppfylt, gis lønn i samsvar med hovedtariffavtalen § 19. Dette gjelder selv om vedkommende politiker fratrer i perioden. Rett til foreldrepenger fra Statsministerens kontor bortfaller hvis vedkommende mottar annen lønn, næringsinntekt eller lignende.

Søknad om permisjon sendes Statsministerens kontor via statsråden i det enkelte departement.

Det er ikke anledning til å kombinere arbeid og permisjon. I de tilfeller der statssekretærer eller politiske rådgivere tar foreldre- eller adopsjonspermisjoner på seks uker eller mer, åpnes det for å engasjere vikar i samme tidsrom. For regjeringsmedlemmer avgjøres det fra gang til gang hva som er mest hensiktsmessig.

Spørsmål om vikar skal avklares med Statsministerens kontor.

11.4.2 Fratredelse i permisjonstid

Politikerne får beholde lønn, tilsvarende lønn i politikerstillingen, ut den resterende del av permisjonstiden ved fødsel og adopsjon, selv om vedkommende må fratre under permisjonen.

Foreldrepermisjon må være påbegynt før fratredelse, innen utløpet av innvilget fratredelsesytelse eller ilagt karantene. Planlagt permisjon som ennå ikke er påbegynt, kompenseres ikke.

Valgt dekningsgrad for foreldrepenger avgjør om det skal gis 80 prosent lønn eller 100 prosent lønn. Selv om det opprinnelig skulle være avtalt en kortere permisjonstid enn 49 eller 59 uker ved fødsel og 46 eller 56 uker ved adopsjon, vil det være anledning til, etter søknad, å ta ut full permisjonstid med lønn.

Det skal ikke gis fratredelsesytelse i et tilfelle hvor det gis lønn under foreldre- eller omsorgspermisjon. Dersom permisjonstiden utløper innenfor den perioden politikeren ellers kunne tilstås fratredelsesytelse, kan det likevel, ut fra en nærmere vurdering, gis fratredelsesytelse i denne perioden.

Rett til godtgjørelse fra Statsministerens kontor bortfaller hvis vedkommende mottar annen lønn, næringsinntekt eller lignende.

11.5 Ammepermisjon

Det bør legges til rette for at amming kan gjennomføres i løpet av arbeidsdagen, i tråd med hovedtariffavtalen § 19 nr. 4.

11.6 Velferdspermisjon

Politisk ledelse kan få velferdspermisjon med full lønn i samsvar med hovedtariffavtalen § 22.

Det enkelte departement avgjør etter en skjønnsmessig vurdering hvorvidt det skal gis slik permisjon og hvor mange dager som innvilges i det enkelte tilfellet. Dette er ingen absolutt rettighet for den enkelte, men det skal legges vekt på om det foreligger viktige velferdsgrunner for vedkommende.

11.7 Permisjon for å avtjene sivil og militær verneplikt

Regjeringsmedlemmene og statssekretærene er fritatt for militærtjeneste både i fredstid og i en krigssituasjon, jf. tjenestereglement for Forsvaret gruppe 523 "Fritak for og utsettelse med fremmøte ved mobilisering".

Både regjeringsmedlemmene og statssekretærene vil inngå i departementets fritakskvote for gruppe 1 (automatisk fritak). Søknad om fritak skal sendes fra eget departement snarest etter tiltredelse.

Politiske rådgivere kan bli innkalt både til førstegangstjeneste og repetisjonsøvelser. De vil normalt gis permisjon med lønn til repetisjonsøvelser og annen kortvarig tjeneste etter hovedtariffavtalen § 21.

Hovedtariffavtalen § 21 nr. 2 gir rett til full lønn under tjenestegjøring for personer med forsørgelsesbyrde, 1/3 lønn for andre.

11.8 Utdanningspermisjon

Det er ikke gitt regler om utdanningspermisjon for politisk ledelse. Søknad om eventuell utdanningspermisjon må rettes til Statsministerens kontor via statsråden i det enkelte departement.

11.9 Seniorpolitiske tiltak

Politikere kan fra det året de fyller 62 år få tjenestefri med lønn i tråd med hovedtariffavtalen punkt 5.6.1.a Seniorpolitiske tiltak fra 62 år.

12 Dekning av utgifter til barnetilsyn

12.1 Barnetilsyn på tjenestereiser

Regjeringsmedlemmer som er på tjenestereiser kan få dekket nødvendige merutgifter til barnetilsyn, eventuelt reise- og oppholdsutgifter for en barnepasser, jf. reglement for politisk ledelse § 9.

Ordningen gjelder inntil barnet fyller ett år. I særskilte tilfeller, der det er lengre fravær eller andre spesielle forhold knyttet til omsorgen for barnet, kan det gjøres unntak inntil barnet fyller to år.

Ordningen gjelder også for statssekretærer og politiske rådgivere som må reise i regjeringsmedlemmets sted. I særlige tilfeller gjelder regelen tilsvarende også for statssekretærer som reiser sammen med regjeringsmedlemmet.

Ektefelle/samboer eller annen som deler den daglige omsorgen kan unntaksvis få dekket reise- og oppholdsutgifter for å ta hånd om barnet på reise. Det er strenge vilkår for å ha med ledsager på tjenestereise og dette begrenses derfor til å gjelde de tilfeller der det er viktig at barnet er med på reisen, for eksempel for å opprettholde en ammeperiode. Tapt arbeidsinntekt for ledsager dekkes ikke.

Statsministerens kontor avgjør i hvert enkelt tilfelle om det skal gis dekning til utgifter til barnetilsyn på tjenestereise. Utgiftsdekningen anses i utgangspunktet som trekkfri og er unntatt fra innberetningsplikt, tilsvarende utgiftsdekning for ansatte på tjenestereise. En forutsetning for fritak fra lønnsinnberetning er at mottaker (ledsager) har mindre enn 50 reisedøgn i året som barnepasser.

12.2 Barnevakt

Pendlere med barn under 10 år, kan få dekket utgifter til barnevakt med inntil 2 000 kroner pr. år, jf. reglement for politisk ledelse § 9. Dekning av utgifter til barnevakt tilstås av det enkelte departement og rapporteres til Statsministerens kontor. Utgiftsdekningen anses som en skattepliktig fordel, som blir innberettet av Statsministerens kontor.

13 Ytelser ved dødsfall og yrkesskade

13.1 Gruppelivsordning

Politisk ledelse får ytelser ved dødsfall tilsvarende det som gjelder for statstilsatte, jf. reglement for politisk ledelse § 15. Hovedtrekkene i ordningen er regulert i hovedtariffavtalen § 23.

13.1.1 For politikere som er valgte stortingsrepresentanter

I de tilfeller en departementspolitiker også er valgt stortingsrepresentant, er vedkommende omfattet av gruppelivsforsikringen på Stortinget. Når de etterlatte har rett til å få utbetalt gruppelivsforsikring etter Stortingets regelverk, faller gruppelivsordning tilsvarende hovedtariffavtalen bort.

13.1.2 Innberetning og skatteplikt

Politisk ledelse beskattes for den fordel som gratis forsikringspremie utgjør, jf. Lignings-ABC: "Forsikring- syke og ulykkesforsikring samt yrkesskadeforsikring".

13.2 Yrkesskadeforsikring

Politisk ledelse er omfattet av folketrygdloven kapittel 13 om yrkesskadedekning og av yrkesskadeforsikringsloven.

Reglene om ytelser ved yrkesskade i hovedtariffavtalen § 24 gjelder tilsvarende for politisk ledelse, jf. reglement for politisk ledelse § 15.

Ytelser etter hovedtariffavtalen § 24 må i utgangspunktet ses på som supplerende til ytelser som utbetales etter yrkesskadeforsikringsloven. Erstatning etter loven kommer først til utbetaling, og ytelser etter hovedtariffavtalen utbetales som en differanse dersom erstatningen her gir en høyere ytelse.

13.3 Avgjørelsesmyndighet

Statens pensjonskasse behandler og avgjør alle søknader om utbetaling av ytelser ved dødsfall (gruppelivsordninger) og yrkesskadeforsikring, se www.spk.no.

14 Gaver, honorarer, bistillinger og verv

14.1 Gaver

For embets- og tjenestemenn i staten er det gitt regler om gaver i statsansatteloven § 39. Bestemmelsen er gitt tilsvarende anvendelse for politisk ledelse, jf. reglement for politisk ledelse § 13.

Det følger av statsansatteloven § 39 at:

«Ingen statsansatte eller embetsmenn må for seg eller andre motta gave, provisjon, tjeneste eller annen ytelse som er egnet til, eller av giveren er ment, å påvirke vedkommendes tjenestlige handlinger, eller som det er forbudt å motta etter bestemmelser i reglement eller instruks for virksomheten.

Overtredelse kan medføre ordensstraff, oppsigelse eller avskjed.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet utga i juni 2014 publikasjonen «Veileder om gaver i tjenesten», som har nærmere retningslinjer for mottak av gaver mv.

Veilederen er gitt tilsvarende anvendelse for politikerne, med noen særlige tilpasninger.

Påskjønnelser med bagatellmessig verdi, som gavekort på en bok, en ordinær flaske vin eller blomster, vil det alltid være anledning til å motta. Dersom man får billetter til arrangementer mv. må deltakelsen vurderes opp mot den enkeltes faglige arbeidsområde. I noen tilfeller er det naturlig å ta med ektefelle og/eller barn, mens det i andre tilfeller ikke er like naturlig. Dersom det likevel er ønskelig å ta med familien kan det tenkes at man bør betale for deres billetter. Ved denne vurderingen har det blant annet betydning om arrangementet og den billettypen som tilbys er allment tilgjengelig, og hva billettene koster.

Det kan tenkes situasjoner der det ikke er tid eller anledning til å vurdere gavens verdi, og det er verdt å merke seg forskjellen mellom gaver som mottas til privat bruk og gaver som tas med og tilfaller staten. Dersom det ikke er tid eller anledning til å vurdere gavens verdi, og man allikevel mottar gaven, må gavens verdi vurderes så raskt som mulig etter mottakelsen. Gaver som gis ved besøk til eller fra utlandet, og som det ut fra kulturelle eller diplomatiske hensyn ikke vil være naturlig å avslå, kan mottas selv om gaven ville være uakseptabel i Norge. Slike gaver skal imidlertid tilfalle staten. Offisielle gaver som mottas ved besøk i utlandet overlates til den norske utenriksstasjon på stedet, som vil sørge for hjemsendelse i tråd med de til enhver tid gjeldende rutiner. Mottas gaver i land uten norsk utenriksstasjon, må departementet ved hjemsendelse sørge for å følge de til enhver tid gjeldende regler for tollklarering.

I utgangspunktet bør man være tilbakeholden med å gi gaver på arrangementer innenlands og heller gi blomster i de tilfeller det er naturlig med en oppmerksomhet. Gaver bør begrenses til større anledninger. Utgiftene må dekkes over departementenes egne budsjetter.

Utenriksdepartementets Avdeling for kultur og protokoll vil kunne gi råd ved utveksling av gaver utenlands. I utgangspunktet bør slike gaver unngås eller begrenses til enkle erindringsgaver. Også disse utgiftene må dekkes over departementenes egne budsjetter.

De alminnelige reglene for beskatning ved mottak av gaver gjelder også for politisk ledelse. Det innebærer blant annet at gaver som beholdes skal beskattes som personinntekt, med mindre gaven er av bagatellmessig verdi.

14.2 Honorarer

Politisk ledelse har anledning til å ta i mot honorar for artikler eller avisinnlegg der disse sedvanemessig honoreres.

Utover dette skal det ikke tas honorarer for foredrag innen eget saks- /ansvarsområde. Holdes det foredrag, skrives artikler eller lignende med temaer utenfor eget saks- /ansvarsområde, kan det vurderes å ta i mot honorar.

Det vises til reglement for politisk ledelse § 13.

14.3 Deltakelse i styrer og råd mv.

Regjeringsmedlemmer, statssekretærer eller politiske rådgivere må ikke inneha bistillinger, bierverv, styreverv eller andre lønnede oppdrag som kan virke hemmende på deres ordinære arbeid, med mindre det foreligger særlig tillatelse, jf. reglement for politisk ledelse § 16. Statsministeren gir tillatelse for statsrådene, mens tillatelse for statssekretærer og politiske rådgivere gis av ansvarlig regjeringsmedlem.

14.3.1 Verv i kommuner og fylkeskommuner

For politisk ledelse som har verv i kommuner og fylkeskommuner, er reglene etter kommuneloven § 15 nr. 2 om uttreden av verv som følger:

”Kommunestyret eller fylkestinget kan etter søknad fritta, for et kortere tidsrom eller resten av valgperioden, den som ikke uten uforholdsmessig vanskelighet eller belastning kan skjøtte sine plikter i vervet.”

14.3.2 Medlem i styrer og råd i bedrifter eller institusjoner

Det foreligger ikke noen uttrykkelig bestemmelse om regjeringens medlemmer kan være medlem i, eller fortsette som medlem i styrer og råd, i bedrifter eller institusjoner. Det har imidlertid vært en uskreven regel, og fast praksis, at regjeringens medlemmer trekker seg ut av styrer og råd de er medlemmer i. Det har vært ansett tilfredsstillende at et medlem av regjeringen har bedt seg fritatt for vervet som styremedlem for den tiden vedkommende er medlem av regjeringen.

For statssekretærer og politiske rådgivere har man hatt en noe mer liberal praksis, men også her bør man vurdere nøye om man bør trekke seg ut. Det bør særlig legges vekt på om vervet vil kunne medføre interessekonflikter i forhold til de embetsområdene man har som departementspolitiker. Men også andre forhold av mer allmenn politisk karakter, kan medføre at man bør trekke seg fra det aktuelle vervet.

14.4 Adgang til å være meddommer

Det følger av domstolsloven § 71 nr. 2 at ingen i departementenes politiske ledelse kan velges til lagrettemedlem eller meddommer.

14.5 Etske retningslinjer

Moderniseringsdepartementet (nå Kommunal- og moderniseringsdepartementet) fastsatte i september 2005 etiske retningslinjer for statstjenesten (senest revidert i 2012).

Retningslinjene er utformet med sikte på statstjenestemenn, men gjelder tilsvarende for departementenes politiske ledelse så langt de passer.

14.6 Habilitet

Spørsmålet om habilitet er mer utfyllende behandlet i heftet ”Om statsråd” kapittel 13. Nedenfor gis det en oversikt over regelverket.

14.6.1 Inhabilitetsgrunner

Reglene for offentlige tjenestemenns habilitet er inntatt i forvaltningsloven (lov av 10. februar 1967) §§ 6 til 10. Inhabilitet etter disse reglene innebærer at vedkommende må avstå fra å tilrettelegge grunnlaget for eller å treffe avgjørelse i en forvaltningssak. Det er ikke i seg selv kritikkverdig å være inhabil. Det sentrale er at man ved tvil tar opp spørsmål om habilitet, og at man fratrer når det foreligger inhabilitet.

Forvaltningslovens regler om inhabilitet gjelder for statssekretærer og politiske rådgivere. For statsråder gjelder reglene direkte bare i deres egenskap av departementssjefer, og ikke i deres egenskap av regjeringsmedlem (i statsråd, forberedende statsråd og regjeringskonferanser). Det er i praksis likevel antatt at det gjelder visse ulovfestede krav til regjeringsmedlemmenes habilitet i slike tilfeller.

De viktigste lovreglene finnes i § 6 første og annet ledd. Paragraf 6 første ledd lister opp en del situasjoner hvor vedkommende tjenestemann (departementssjef, statssekretær eller politiske rådgiver) uten videre er inhabil:

”En offentlig tjenestemann er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltningssak

- a. *når han selv er part i saken;*
- b. *når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken;*
- c. *når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part;*
- d. *når han er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte;*
- e. *når han leder eller har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for*
 1. *et samvirkeforetak, eller en forening, sparebank eller stiftelse som er part i saken, eller*

2. *et selskap som er part i saken. Dette gjelder likevel ikke for person som utfører tjeneste eller arbeid for et selskap som er fullt ut offentlig eid og dette selskapet, alene eller sammen med andre tilsvarende selskaper eller det offentlige, fullt ut eier selskapet som er part i saken.*

I tillegg inneholder § 6 annet ledd en mer generelt utformet regel hvor vedkommende tjenestemann (departementssjef, statssekretær eller politiske rådgiver) kan være inhabil etter en konkret skjønnsmessig vurdering:

”Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.”

Det sentrale kriteriet ved vurderingen etter annet ledd er om det foreligger ”særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til” vedkommende politikers ”upartiskhet”. Man må foreta en bred vurdering av om vedkommendes tilknytning til saken er av en slik art og så nær og sterk at den kan gi grunn til å frykte at noen vil kunne bli særbehandlet – positivt eller negativt.

I heftet ”Om statsråd” punkt 13.3 er det gitt flere eksempler på saker hvor statsråder har vært inhabile eller nær grensen for inhabilitet.

14.6.2 Behandling av habilitetsspørsmål

Hver enkelt politiker har et selvstendig ansvar for å opplyse sitt embetsverk om det foreligger konkrete forhold som gjør at det kan reises tvil om vedkommendes habilitet. Det er derfor viktig å sette seg inn i habilitetsreglene. Hvis man anser seg selv som inhabil eller er i tvil om dette, bør man i første omgang ta saken opp med eget embetsverk.

Vanskelige tvilsspørsmål forelegges Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling.

I heftet ”Om statsråd” kapittel 13 er det gitt en nærmere omtale av behandlingen av habilitetsspørsmål for statsråder. I heftet ”Om r-konferanser” kapittel 8 er det gitt en særskilt omtale av regjeringsmedlemmers habilitet i regjeringskonferanser.

Statssekretærer og politiske rådgivere som er inhabile må på samme måte som statsråder avstå fra å delta i tilretteleggelsen eller avgjørelsen av vedkommende sak. Herunder bør de gå ut fra møter der den aktuelle saken behandles. Dersom en statssekretær eller politisk rådgiver er inhabil, bør det utarbeides et kort notat der det fremgår at vedkommende fratrer behandlingen og bakgrunnen for dette. Notatet oppbevares av departementsråden sammen med øvrige fortrolige personopplysninger.

15 Registrering av verv og økonomiske interesser

15.1 Stortingets register

Stortinget opprettet i 1990 en ordning for registrering av stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser.

Fra 1. oktober 2009 er registeret gjort obligatorisk for stortingsrepresentanter, jf. Stortingets forretningsorden § 76.

Med virkning fra 30. november 2012 er reglene også obligatoriske for regjeringsmedlemmene jf. lov og forskrift om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser.

Reglementet for stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser finnes på [Stortingets hjemmesider](#).

15.2 Kjøp og salg av aksjer mv.

Politiske medarbeidere i regjeringsapparatet er underlagt de alminnelige reglene om innsidehandel, taushetsplikt og rådgivningsforbud i verdipapirhandelloven §§ 3-1 til 3-4 og 3-7.

Innsidehandelforbudet i verdipapirhandelloven § 3-3 forbyr enhver å tegne, kjøpe, selge eller bytte finansielle børsnoterte instrumenter dersom vedkommende har innsideinformasjon. Med innsideinformasjon menes presise opplysninger om de finansielle instrumentene, utstederen av disse eller andre forhold som er egnet til å påvirke kursen på de finansielle instrumentene eller tilknyttede finansielle instrumenter merkbart, og som ikke er offentlig kjent eller allment kjent i markedet, jf. verdipapirhandelloven § 3-2.

Medarbeidere i regjeringsapparatet vil særlig kunne ha innsideinformasjon om ”andre forhold”, blant annet i forbindelse med budsjettarbeid, fastleggelse av generelle rammevilkår eller ved behandling av enkeltvedtak av betydning for de aktuelle foretak. I tillegg vil informasjon om statlige aksjesalg mv. kunne anses som innsideinformasjon. Enhver som i sitt arbeid får kjennskap til innsideinformasjon er underlagt taushetsplikt og rådgivningsforbud etter verdipapirhandelloven §§ 3-4 og 3-7.

Politiske medarbeidere har også taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13, om det de i arbeidet får vite blant annet om drifts- og forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningene angår. For å verne om offentlige interesser eller interessene til en bedrift, institusjon eller enkeltperson er det dessuten fastsatt at enkelte opplysninger er taushetsbelagte ved at de graderes etter beskyttelsesinstruksen. Denne instruksen gir adgang til å gradere et dokument som ”FORTROLIG” eller ”STRENGT FORTROLIG” dersom det vil kunne skade offentlige interesser, en bedrift, institusjon eller enkeltpersoner at dokumentets innhold blir kjent overfor uvedkommende. Forvaltningsloven § 6 gir regler om habilitet,

både i børssaker og andre spørsmål, jf. omtale av habilitet i kapittel 13 i heftet ”Om statsråd”.

Både regjeringsmedlemmer og andre departementspolitikere bør generelt utvise en betydelig grad av aktsomhet ved sine disposisjoner i aksjemarkedet, uavhengig av de formelle grenser som følger av verdipapirhandelloven. Det samme gjelder politikernes nærstående, selv om disse i utgangspunktet vurderes på selvstendig grunnlag i forhold til verdipapirhandellovens bestemmelser.

I utgangspunktet er det den enkelte medarbeiders eget ansvar å vurdere sitt forhold til reglene. Dersom man er i tvil om egen habilitet eller adgangen til å foreta transaksjoner, bør forholdet drøftes med departementsråden i eget departement eller med Statsministerens kontor.

Som et hjelpemiddel til å skape administrativ ryddighet omkring medarbeidernes økonomiske interesser, har Statsministerens kontor gitt retningslinjer om meldeplikt ved kjøp og salg av verdipapirer for statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere i alle departementene, jf. punkt 15.3. I henhold til retningslinjene plikter politikerne å gi underretning om kjøp og salg av verdipapirer mv. ut over visse minimumsbeløp samt om kundeforhold med finansinstitusjoner inngått på særlig gunstige betingelser. Foruten å bidra til administrativ ryddighet, vil retningslinjene kunne være et nyttig hjelpemiddel for å vurdere spørsmål som måtte dukke opp knyttet til politiske medarbeideres habilitet.

15.3 Retningslinjer ved kjøp og salg av finansielle instrumenter

1. Politiske medarbeidere som tiltrer i departementene/ved Statsministerens kontor skal melde fra dersom de har finansielle instrumenter (jf. særlig omsettelige verdipapirer og opsjoner) for mer enn 20 000 kroner knyttet til norsk selskap eller utenlandsk selskap med aktiviteter i Norge.
2. På samme måte skal det meldes fra om handel med finansielle instrumenter i norske selskaper eller utenlandske selskaper med aktiviteter i Norge som foretas for egen regning, i eget navn eller på vegne av mindreårige barn når transaksjonen gjelder beløp over 20 000 kroner.
3. Punkt 1 gjelder ikke andeler i verdipapirfond.
4. Medarbeidere skal også melde fra om kundeforhold med finansinstitusjoner når kundeforholdet må regnes som inngått på særlige gunstige betingelser.
5. Melding som nevnt skal sendes departementsråden i vedkommende departement/regjeringsråden. Meldingen oppbevares på linje med andre fortrolige personopplysninger.
6. Handel med finansielle instrumenter eller inngåelse av kundeforhold foretatt av medarbeidernes ektefelle/registrerte partner/samboer, vil etter forholdene kunne likestilles med disposisjoner foretatt av medarbeideren selv. Det vil være opp til den enkelte medarbeider om vedkommende vil gi melding som nevnt foran i slike tilfeller.
7. Politikere bør generelt ved aktsomme ved handel med verdipapirer i perioder der det særlig kan stilles spørsmåltegn ved den enkeltes informasjonstilgang. Eksempler på slike perioder er budsjettkonferansene og tiden før fremleggelse til Stortinget. Det

anbefales at det uansett ikke handles med verdipapirer fra august og frem til statsbudsjettet er lagt frem i Stortinget.

16 Fratredelsesytelse og godtgjørelse ved karantene

16.1 Oversikt over reglene om fratredelsesytelse og godtgjørelse ved karantene

Det følger av reglement for politisk ledelse § 18 at retten til fratredelsesytelse er avhengig av det til enhver tid gjeldende stortingsvedtak. Regler om fratredelsesytelse for departementenes politiske ledelse ble senest endret ved stortingsvedtak av 8. desember 2011 (Innst. 90 S (2011-2012)).

Regler om godtgjørelse for karantene ved politikeres overgang til stilling mv. utenfor statsforvaltningen er regulert av karanteneoven § 8.

16.2 Fratredelsesytelse

Stortingsvedtaket om fratredelsesytelse slik det lyder etter endringer vedtatt av Stortinget 8. desember 2011, gjengis i det følgende. Reglene om fratredelsesytelse for statssekretærer og politiske rådgivere er ikke helt like reglene for regjeringsmedlemmer.

”Medlemmer av Regjeringen tilstås fratredelsesytelse (regulativmessig lønn) i én måned fra den dag de fratrer, men i inntil tre måneder dersom vedkommende ikke har lønns-/næringsinntekt, pensjon eller lignende. Dersom funksjonstiden for vedkommende regjeringsmedlem er mindre enn tolv måneder, avgjør Kongen om det skal tilstås fratredelsesytelse og i tilfelle med hvilket beløp.

Statssekretærer og politiske rådgivere kan ved fratreden tilstås hel eller delvis lønn i inntil en måned etter avgjørelse av Kongen i hvert enkelt tilfelle, men i inntil tre måneder dersom vedkommende ikke har lønns-/næringsinntekt, pensjon eller lignende.

[...]

Fratredelsesytelse ut over én måned forutsetter at vedkommende ikke har annen lønns-/næringsinntekt, pensjon e.l. Statsministerens kontor kan fastsette nærmere bestemmelser om bortfall eller avkortning av fratredelsesytelse dersom det opptjenes lønns-/næringsinntekt, pensjon eller lignende i fratredelsesytelsesperioden.

Det tilstås ikke fratredelsesytelse til medlem av regjeringen, statssekretær eller politisk rådgiver som er valgt stortingsrepresentant, og som ved uttreden fra regjeringen møter på Stortinget.”

16.2.1 Delegering av avgjørelsesmyndighet om fratredelsesytelse

Kongens myndighet til å tilstå fratredelsesytelse til regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere er delegert til statsministeren, jf. kgl. res. 16. oktober 1996.

Regjeringsmedlemmer som har vært i tjeneste i 12 måneder, får automatisk én måned fratredelsesytelse uavhengig av om de har annen inntekt. De som har hatt tjeneste i mindre enn 12 måneder, kan få fratredelsesytelse etter beslutning av statsministeren. Det

kan maksimalt tilstås 3 måneder fratredelsesytelse. Fratredelsesytelse utover en måned forutsetter søknad til Statsministerens kontor på eget skjema med erklæring om at vedkommende ikke har annen inntekt eller har inntekt lavere enn fratredelsesytelse. Skjema finnes elektronisk på www.regjeringen.no/hpl.

Statssekretærer og politiske rådgivere har ingen automatisk rett til fratredelsesytelse. Søknad om fratredelsesytelse sendes Statsministerens kontor på fastsatt skjema. De kan tilstås en måneds fratredelsesytelse uavhengig av om de har annen inntekt. Fratredelsesytelse utover en måned krever erklæring om at vedkommende ikke har annen inntekt eller har lavere inntekt enn fratredelsesytelse.

For politikere som også er valgte stortingsrepresentanter og som går tilbake til Stortinget, tilstås det ikke fratredelsesytelse.

16.2.2 Nærmere retningslinjer om fratredelsesytelse

Hensikten med fratredelsesytelsesordningen er å sikre inntekt i en begrenset periode for politikere som ikke går over i annet inntektsgivende arbeid.

Fratredelsesytelse for én måned (basisperiode):

Politikere som tilstås fratredelsesytelse for én måned (basisperiode) beholder retten til denne fratredelsesytelsen selv om de opptjener/ mottar inntekt i samme måned.

Fratredelsesytelse for mer enn én måned (tilleggsperiode):

Det kan etter søknad tilstås fratredelsesytelse i ytterligere to måneder (tilleggsperiode) for politikere som ikke har arbeids- eller næringsinntekt, pensjon, utbetalt skattbar kapitalinntekt, unntatt renteinntekter, eller lignende i tilleggsperioden.

Avkorting mot arbeids- eller næringsinntekt, pensjon eller lignende:

Dersom politikeren likevel mottar inntekt i tilleggsperioden, avkortes fratredelsesytelse for denne perioden etter følgende retningslinjer:

- Lønnsinntekt fra hel stilling eller full pensjon fører til at fratredelsesytelsen for tilleggsperioden bortfaller i sin helhet.
- Annen inntekt (fra deltidsstilling, delvis pensjon, bierverv, konsulentoppdrag og næringsvirksomhet) avkortes krone for krone i fratredelsesytelsen for tilleggsperioden. Ut fra administrative hensyn ses det likevel bort fra inntekt opp til 5 000 kroner (regnet samlet i tilleggsperioden).
- Dersom inntekten i tilleggsperioden er over 5 000 kroner, kommer hele beløpet til avkorting.

Avkorting av inntekt som nevnt i foregående ledd foretas både for inntekt som opptjenes i tilleggsperioden og for inntekt som mottas i tilleggsperioden med bakgrunn i tidligere opptjening. Unntatt er inntekt som er opptjent i basisperioden.

Inntekt for arbeid som klart kan tilbakeføres til tilleggsperioden, men som først mottas senere, avregnes på samme måte i fratredelsesyttelsen for denne perioden slik at for mye utbetalt fratredelsesyttelse tilbakebetales.

Avkortning mot utbetalt skattbar kapitalinntekt

Fratredelsesyttelse i tilleggsperioden avkortes mot skattbar kapitalinntekt som blir utbetalt i perioden, unntatt utbetalte renteinntekter. Unntatt er også skattbar kapitalinntekt som er utbetalt i basisperioden. Ut fra administrative hensyn ses det likevel bort fra utbetalt skattbar kapitalinntekt opp til kr. 5 000,- (regnet samlet med annen inntekt i tilleggsperioden).

16.2.3 Plikt til å gi opplysninger

Fratredelsesyttelse for mer enn én måned forutsetter innlevering av egenerklæring om at vedkommende politiker ikke har, eller vet at vedkommende vil få, arbeids- eller næringsinntekt, pensjon, utbetalt skattbar kapitalinntekt, unntatt renteinntekter, eller lignende i tilleggsperioden. For inntekt som skal avkortes i fratredelsesyttelsen i henhold til punkt 16.2.2, oppgis inntektens størrelse og art.

Statsministerens kontor skal straks underrettes dersom det i eller etter fratredelsesyttelsesperioden oppstår endringer i inntektsforholdene som gjør det nødvendig å avkorte eller tilbakebetale hele eller deler av fratredelsesyttelsen. Meldeplikten bortfaller for endringer som inntreffer senere enn tre år etter utløpet av fratredelsesyttelsesperioden.

Nærmere informasjon om regelverket og søknadsskjema kan fås ved henvendelse til Statsministerens kontor, Personal- økonomi- og juridisk seksjon.

16.3 Overgang til andre stillinger – karantene og saksforbud

Karantene-loven trådte i kraft 1. januar 2016. Loven innebærer i stor grad en videreføring og lovfesting av tidligere retningslinjer. Karantene-loven omfatter blant annet følgende overganger:

- Statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere (politikere) som går over til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablerer næringsvirksomhet (lovens kapittel 2).
- Statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere som går over til embete eller en stilling i et departement (lovens kapittel 3).

Karantene-loven gir regler om hvilke forhold ved den enkelte overgang som kan gi grunnlag for karantene og saksforbud når politikere i et departement går over til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen, eller etablerer næringsvirksomhet. Spørsmål om karantene skal behandles av «Karantenenemnda», jf. karantene-lovens § 4.

Informasjon om karantene-regelverket sendes ut til alle politikere ved tiltredelse.

16.3.1 Godtgjørelse ved karantene

Dersom det ilegges karantene, tilstås politikeren godtgjørelse i karantenetiden som tilsvarer den årsgodtgjørelse vedkommende hadde ved fratreden som politiker, med tillegg av feriepenger, jf. karanteneloven § 8 første ledd. Lønn eller vederlag for annet arbeid, verv eller oppdrag som vedkommende måtte motta eller opptjene i karantenetiden går til fradrag i godtgjørelsen etter første ledd, jf. karanteneloven § 8 annet ledd.

Statsministerens kontor skal straks underrettes dersom det i eller etter karanteneperioden oppstår endringer i inntektsforholdene som gjør det nødvendig å avkorte eller tilbakebetale hele eller deler av godtgjørelsen. Meldeplikten bortfaller for endringer som inntreer senere enn tre år etter utløpet av karanteneperioden.

Nærmere informasjon om regelverket og søknadsskjema kan fås ved henvendelse til Statsministerens kontor, Personal- økonomi- og juridisk seksjon.

Egenerklæring om inntekt sendes Statsministerens kontor på fastsatt skjema www.regjeringen.no/hpl.

16.4 Tilskudd til avtroppende statsministere

Ved Stortingets tilslutning til St.prp. nr. 66 (2005-2006) er det innført en ordning med tilskudd til administrativ støtte til statsministere etter fratredelse. Begrunnelsen for tilskuddet er avtroppende statsministers behov for etter sin avgang å få støtte til å håndtere henvendelser og å kunne videreføre et personlig engasjement, så vel nasjonalt som internasjonalt. Utover dette er det et behov for å få utført en del praktiske gjøremål knyttet til fratredelsen.

Tilskuddet omfatter utgifter til leie av kontorlokaler og drift med inntil 400 000 kroner (indeksreguleres) pr. år og lønnsutgifter tilsvarende en medarbeider lik den til en hver tid gjeldende avlønning av politiske rådgivere, tillagt arbeidsgiveravgift. Lønnsmidlene kan alternativt brukes av den avtroppende statsministeren selv, dog slik at vedkommende ikke samtidig mottar slike lønnsmidler og fratredelsesytelse.

Det gis kompensasjon i to år etter fratreden for statsministere som har sittet i fire år eller mer, i ett år for de som har sittet mellom to og fire år og i seks måneder for de som har sittet inntil to år.

Ordningen gjelder ikke avtroppende statsministere som vender tilbake til Stortinget.

Beslutning om å tilstå økonomisk støtte fattes av Statsministerens kontor, etter søknad fra den avtroppende statsminister.

17 Pensjon

17.1 Pensjonsrettigheter

Politisk ledelse opptjener rett til alderspensjon i tråd med folketrygdloven på lik linje med andre arbeidstakere.

Politisk ledelse vil også ha rett til uførepensjon, etterlattepensjon og barnepensjon etter folketrygdlovens alminnelige regler.

17.1.1 Regjeringsmedlemmene

For regjeringsmedlemmene er det opprettet en egen pensjonsordning. Pensjonsretten er regulert i stortings- og regjeringspensjonsloven.

De viktigste ytelsene som ordningen gir er alderspensjon, uførepensjon, etterlattepensjon og barnepensjon.

Stortingsrepresentanter som blir statsråder kan under visse forutsetninger opparbeide pensjonsrettigheter i pensjonsordningen for stortingsrepresentanter parallelt med at de opparbeider pensjonsrettigheter som statsråder. Det er Statens pensjonskasse som administrerer denne ordningen.

17.1.2 Statssekretærer og politiske rådgivere

Statssekretærer og politiske rådgivere faller inn under lov om Statens pensjonskasse. De viktigste pensjonsytelsene som Statens pensjonskasse gir er alderspensjon, uførepensjon, etterlattepensjon og barnepensjon.

Fritak fra medlemskap i Statens pensjonskasse

Statssekretærer og politiske rådgivere som har annen pensjonsordning, eller det foreligger andre særlige grunner for det, kan beholde disse og søke om fritak fra obligatorisk medlemskap i Statens pensjonskasse.

Det forutsettes at den andre pensjonsordningen er tilnærmet like god som pensjonsordningen i Statens pensjonskasse. Med dette menes at den private ordningen dekker de mest sentrale ytelsene i Statens pensjonskasses ordning, f.eks. alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon. Den private pensjonsordningen må gjelde i hele perioden vedkommende er tilsatt som statssekretær eller politisk rådgiver.

Søknad sendes Statens pensjonskasse med kopi til Statsministerens kontor. Det er Statens pensjonskasse som avgjør søknaden om fritak.

For de som får fritak og opprettholder sin private pensjonsordning, dekker Statsministerens kontor en arbeidsgiverandel som tilsvarer arbeidsgiverandelen i den statlige ordningen. Utgifter ut over dette må dekkes av den enkelte.

Goder som følger den statlige pensjonsordningen faller bort (for eksempel alderspensjon, uførepensjon, etterlattepensjon og boliglån). Statssekretærer og politiske rådgivere som er gitt fritak, beholder likevel retten til gruppelivsordning og yrkesskadeforsikring, jf. kapittel 13.

17.2 Overføringsavtalen

De offentlige tjenstepensjonsordningene har, med hjemmel i lov om Statens pensjonskasse, inngått en egen avtale om overføring av pensjonsrettigheter mellom de enkelte pensjonsordningene.

Overføringsavtalen gjelder ikke for medlemmer av statsrådpensjonsordningen.

For statssekretærene og de politiske rådgiverne som er medlemmer i Statens pensjonskasse, vil overføringsavtalen gjelde. Oversikt over partene på overføringsavtalen finnes på www.spk.no.

17.3 Avtalefestet pensjon (AFP) og førtidspensjon

Politisk ledelse har ikke rett til avtalefestet pensjon. En slik rett må eventuelt forankres i den stillingen de går tilbake til etter å ha fratrudd som statsråd, statssekretær eller politisk rådgiver.

Det er ingen fleksibilitet med hensyn til tidspunktet for fratredelse med pensjon. Statsråder kan ta ut alderspensjon fra fylte 65 år, så fremt vedkommende ikke fortsatt er statsråd, stortingsrepresentant eller har en hovedstilling i det offentlige. Statssekretærer og politiske rådgivere vil i stilling som politiker ha aldersgrense 70 år med pensjonsalder 67 år.

17.4 Pensjonsinnskudd og utbetaling

Politisk ledelse får utbetalt nettogodtgjørelser med fradrag av 2 prosent pensjonsinnskudd. Det skjer ingen reell innskuddsoverføring. Pensjonsordningenes utgifter dekkes over Statens pensjonskasses budsjett.

Pensjonene utbetales gjennom NAV, som også har ansvaret for skattetrekk.

17.5 Nærmere informasjon og spørsmål om pensjon

Nærmere informasjon om pensjonsordningene for politisk ledelse finnes på www.spk.no.

Spørsmål knyttet til opptjening og beregning av de ulike pensjonenes størrelse kan rettes til Statens pensjonskasse.